

Jussi Björling

Jussi Björlingsällskapets Tidning

De sjöng med Jussi:
Grace Moore

Jussi i
Carnegie Hall

Sommarens
konserter!

En Amerikaresa

Jussi podcasted

Hösten 2016

Nr 57
sedan starten 1989

- 3 Ordföranden har ordet
- 4 Några tankar om en
anmärkningsvärd fonografi
- 5 Jussi i Carnegie Hall
- 10 Jussi podcasted
- 11 De sjöng med Jussi: Grace Moore
- 12 Konserter på hög nivå
- 18 Positiv kritik av Jussis konsert i
Köpenhamn
- 19 I Köpenhamn minns man
- 20 En Amerikaresa med björlingska
förtecken
- 23 75-årig trubadur i nya kläder
- 24 Vilken tenorröst är vackrast?
- 26 Sue Flaster – en presentation

- 26 Trefaldighetskyrkan i Örebro
blir kulturskola
- 27 Maria Hegborn, vår nya grafiker
- 28 Palladium i Malmö
- 28 Kronologin över Jussis
framträdanden på nätet!

Omslag:
Tenoren Ole Aleksander Bang
Foto: Calle Friedner

Svarta rosor och gula

Jean Sibelius’ Svarta rosor, till text av målaren och poeten Ernst Josephson samt Hugo Alfvéns Jag längtar dig, skapad av bankiren och konstsamlaren Ernest Thiel, behandlas här. Två märkliga dikter. Svarta rosor, tillbliven under målarens sjukdomstid. Han led av schizofreni. Svarta rosor, 1888 och Gula rosor, 1896. Små häften som 1901 gavs ut tillsammans, som Svarta rosor och gula. Josephsons samlade dikter.

Thiel var något av en hobbypoet men även Nietzscheöversättare, såsom Peterson-Berger, och hans korta dikt är mångtydig och fascinerande. Kuriöst nog så sjöng Jussi Björling också in en sång av Thiels son, Olof, 1892-1978, som under pseudonymen Jacques Armand skrev Var det en dröm?, som JB sjöng in under sin pseudonym, Erik Odde. Dock ej samma text som till Jean Sibelius tonsättning, med samma namn. Thiels dikt är epigrammatisk och därför betyder ett utbytt ord särskilt mycket för innehållet. ”Jag längtar dig. Jag längtar ditt rike. Jag längtar mest då du är när. Jag längtar alltid till ditt skönhets rike. Jag längtar dit, när jag är där.”

Frågan är hur Jussi uppfattade denna metafysiska dikt. Han ger den en sådan fenomenal resning och glans.

I studioinspelningen så är den enda avvikelser att han sjunger ”då” i stället för ”när” i första varvet. Därefter ”när”, andra gången. Den korta sången brukar traditionellt sjungas två gånger efter varann, som i Tonerna och Jeg elsker Dig. När Jussi sjöng Jag längtar dig, som sista nummer på konserten från Göteborg, 5 augusti 1960, så var det säkert en både stressad och rädd sångare som samlade sig till en av sina mest innerliga konserter någonsin. Här sjunger han ”då” i stället för ”när” båda gångerna. Men mest frapperande, så sjunger han ”Jag längtar mest då du är DÄR”, båda gångerna. Rimmet när/där färgar av sig redan i början och ger sången ett delvis annat innehåll. Dessutom sjunger han ”Jag längtar dit, DÅ jag är där.” Man behöver inte vara alltför fantasifull för att ana att döden kanske inte är så långt borta i tankarna. Jag längtar dig, har drag av både Morgen och Allerseen av Richard Strauss. Det är något där som utspelar sig hinsides. Jussi Björling når en bävande

höjdpunkt i denna sång som är enastående i sitt slag. Vid samma Göteborgskonsert så sjunger han än en gång Svarta rosor, som han kanske hade hört fader David sjunga en gång. Även denna text är både enkel och ändå åtskilligt dunkel. Den börjar med en fråga, som förblir obesvarad. I stället så blir kommentaren till ”Säg, varför är du så ledsen i dag?”: ”Och inte är jag mera ledsen i dag än när jag tyckes dig lustig och glad.” Det kan inte bero på hur jag mår, att jag uppfattar att du är ledsen. Den enda ändring som Jussi Björling gör, är i den tidigaste inspelningen, där han sjunger ”synes” i stället för ”tyckes”, med liknande valör.

Varför kunde Jussi göra denna sångs upphovsmän en sådan rättvisa? Svaret må vara att innehållet är djupt känt i hans medvetande. Trots att han var en levnadsglad och ljus person, så fanns också mörker inblandat och en enorm känslighet, som kärleksfullt kom alla till del i hans omgivning. Slutfallen i både Svarta rosor och Jag längtar dig, har en närmast övermänsklig emotionell kraft och en fulländad vokal form som får oss att baxna. När materialet är till synes enkelt är Jussi som bäst. Det sker i dessa båda sånger med svensk text.

”Men skyarne församlades och solen vände bort,
ty livet liksom kärleken och våren är så kort.
När löven föllo av, de föllo på hans grav, den tida.” *

Bengt Krantz
ordförande i Jussi Björlingsällskapet

[*Ur Som stjärnorna på himmelen.
Text: Wendela Hebbe.
Tonsatt av Peterson-Berger.]

REDAKTION
Jussi Björlingsällskapets tidning
Hösten 2016
Från starten 1989 nummer 57.
Lösnummer 30 kronor

Redaktör
Calle Friedner
carl.friedner@telia.com
08-17 84 95

Grafisk form
Maria Hegborn
maria.hegborn@gmail.com
070-56 45 210

Redaktionskommitté
Bengt Krantz, ansvarig utgivare
Göran Forsling
Lars Tibell

Tryck: Grafiska Punkten, Växjö 2016
ISSN 1400-5271

Jussi Björlingsällskapet
stiftat den 7 januari 1989 har till uppgift att
främja intresset och kunskapen om Jussi
Björling, hans sångkonst, liv och karriär.
www.jussibjorlingsallskapet.com

Medlemsavgift
För år 2017 är avgiften 250 kronor för enskild
medlem och 300 kronor för familj.
Plusgiro 462 48 91-0

Ansökan om medlemskap ställs till
Stefan Olmårs
Hovra Gamla Landsvägen 5
820 42 Kors Krogen
stefanholzpartner@telia.com
eller till
Jussi Björlingmuseet
Borganäsvägen 25
784 33 Borlänge
0243-742 40
jussibjorlingmuseet@borlange.se

För mer information om museet se sidan 27.

Jussi Björlingsällskapets styrelse
Ordförande
Bengt Krantz, 0739-79 17 62
visheten@gmail.com
Vice ordförande
Hans Thunström, 021-33 41 75
hans.thunstrom@gmail.com
Sekreterare
Stefan Olmårs, 0651-260 00
stefanholzpartner@telia.com
Kassör
Per Bäckström, 072-326 26 47
per.o.backstrom@outlook.com
Ledamöter
Annicka Englund, 08-653 05 30
annicka.englund@hotmail.se
Göran Forsling, 0243-22 73 39
verbator@telia.com
Harald Henrysson, 0225-501 90
harald.henrysson@tele2.se
Berit Sjögren, 070-771 22 83
berit.sjogren@outlook.com
Lars Tibell, 070-343 22 28
lars@ingelstorp.se

Några tankar om en anmärkningsvärd FONOGRAFI

En fonografi är, på samma sätt som ett lexikon, ett typiskt referensverk, som i vissa fall tar många år att sammanställa men vanligen används snabbt och med oregelbundna mellanrum av dem som söker efter specifik information. Sammanställarens arbete är med nödvändighet, och ibland heroiskt, självutplånande och till och med otacksamt (lägg märke till den ibland bittra tonen hos Samuel Johnsons förord från 1700-talet till hans engelska ordbok), för få läsare kan ens föreställa sig vilka ansträngningar sammanställningen innebär, medan många är ivriga att peka på det minsta fel eller utelämnande. Och få har nog tålmodet att sluka sådana referensverk från pärm till pärm och upptäcka, att det som ser ut som en förteckning faktiskt är en mycket mänsklig krönika. I fallet med "A Jussi Björling Phonography" är det en krönika över en röst, som under runt trettio år (1929 – 60) var så förfinad och livsförhöjande genom sin skönhet, att den helt och hållet berättigade att man kunde beteckna grammo-fonen – som nådde en ny höjdpunkt i sin utveckling precis när tenoren blev vuxen – som ett musikinstrument.

Harald Henrysson har ägnat ett livslångt arbete åt denna fonografi (hans forskning började på 1970-talet), och även om han också fått erfara en del bitterhet (orsakad av en tidig samarbetspartners illojalitet), har han haft tillfredsställelsen att få bevittna det exempellösa internationella gensvaret, som den svenske tenorens röst har åstadkommit under den digitala eran. Det faktum att alla Björlings bevarade inspelningar av tonsättningar av 128 kända kompositörer (och ett antal anonyma) har gjorts tillgängliga på CD, något som utförligt dokumenteras i den tredje upplagan av fonografin, publicerad av Jussi Björlingsällskapet 2014, visar på hans sångs unika musikaliska kvaliteter och variationen i hans sätt att tolka musiken vid flera framföranden av samma noter. Som jämförelse har de efterlämnade inspelningarna av den nästan jämnårige och lika omtyckte Mario Del Monaco, vars begåvning förmodligen var mer teatral än musikalisk, getts ut betydligt mera selektivt i digital form med ett flertal kompletta inspelningar av operaföreställningar, som ännu inte publicerats. Redan 1930, när Björlings röst fortfarande befann sig i ett tidigt stadium av sin utveckling, kunde den åstadkomma något väldigt speciellt t.o.m. av en i stort sett bortglömd sång som Tosellis "Serenad", som getts ut på 17 CD-utgåvor och på nio olika märken, trots att den sjungs i svensk översättning. De enda helt betydande luckorna i hans kommersiellt tillgängliga diskografi är framförandet 1939 i Luzern av Verdis "Re-quiem" med Toscanini (med dåligt ljud och där legala anspråk hindrar) och synnerligen lockande utdrag från hans "Faust" i Wien 1937, som i båda fallen uppvisar Björling från

hans mest inspirerade sida. Henryssons lika noggranna kronologi över tenorens offentliga framträdanden har dessutom gjort det möjligt för honom att förteckna de femtio sånger och arior som han framförde på konserter som vuxen, men som aldrig spelades in. Särskilt operaariorna utgör ett retfullt urval, inklusive solon från Haydns "Skapelsen" och Mendelssohns "Elias", Don Ottavios "Dalla sua pace" (som omnämns med särskild värme av Jussi i hans självbiografi), Almavivas "Ecco ridente in cielo" (där han sköt in ett djärvt högt "C"), Styrmannens "Mit Gewitter und Sturm" och "Werthers" "Porquoi me réveiller", alla absolut perfekta för hans röst och temperament. Vi måste vara tacksamma för det som överlevt och också för Henryssons egen roll – från början intendent för museet i Borlänge, som kan skryta med en komplett samling av inspelningarna – att uppmuntra skivbolagen att hålla lyssnarna uppdaterade med de senaste upptäckterna (upplev den superba köpenhamnskonserten, som gavs ut tidigare i år) och använda allt mera avancerad ljudrestaurations teknik på sedan länge välbekanta inspelningar, som gjorts för många årtionden sedan. Paradoxalt nog har antagligen Björlings mest spridda soloinspelning, studioversionen av "Nessun dorma" ur "Turandot", som getts ut över hundra gånger på CD, något att tacka Luciano Pavarottis popularisering av denna aria under de sista årtiondena av 1900-talet, på samma sätt som den ojämförligt stora populariteten hos "Au fond du temple saint" ur "Pärlfiskarna" (över 120 digitala utgåvor) till stor del beror på den perfekta blandningen av Jussis röst med Robert Merrills. Båda dessa inspelningar visar tveklöst den svenske tenoren från hans bästa sida liksom "Missa solemnis" inspelad 1940 (ett konsertframförande utgivet mer än 25 gånger i CD-format till en del tack vare Toscaninis närvaro på podiet), men slutligen är antalet utgåvor som förtecknas mindre betydelsefullt än omfattningen på den repertoar som täcks.

Och lika väl som man aldrig tröttnar på Björlings många inspelningar av Sjöbergs "Tonerna", Schuberts "Ständchen" och Verdis "Ah si, ben mio", så uppskattar man hans enda inspelningar av Rossinis "Cuius animam", [François-Joseph] Fétis "Se i miei sospiri", Offenbachs "Au mont Ida" ("Uti en skog på berget Ida"), Massenets "Elégi", Puccinis "Non piangere Liú" och [Osmán] Pérez Freires "Ay, ay, ay", för vilken annan av 1900-talets tenorer kunde fylla musik, så olika i stil, med patos och charm (trots någon tillfällig verbal miss)? Och vilken diskograf har väl överträffat Harald Henryssons omsorg i att kronologiskt förteckna ett musikaliskt arv? Ett arv som – även om det fortlever helt i ljud snarare än i tryckta noter – säkert är lika rikt i kvalitativa termer som det arv många av de tonsättare, som återfinns i samma fonografi, lämnat efter sig.

STEPHEN HASTINGS
Översättning: Calle Friedner

Jussi i Carnegie Hall

CARNEGIE HALL FIRAR I ÅR 125-ÅR JUBILUM

Carnegie Hall, det legendariska konserthuset på Manhattan i New York firar i år 125-årsjubileum och här uppträdde Jussi sexton gånger under åren 1937-1959. Tio av dessa framträdanden finns mer eller mindre inspelade och utgivna på CD. Det var i Carnegie Hall som Jussi gjorde sin USA-debut som tenor den 28 november 1937, vilket öppnade vägen för ett kontrakt på Metropolitan och den amerikanska marknaden.

Carnegie Hall i New York är stadens mest berömda konserthus, invigdes 1891 och bekostades av finansmannen och filantropen Andrew Carnegie. Vid invigningen var Peter Tjajkovskij gästdirigent.

Huset har flera konsertsalar där den största hallen rymmer c:a 2800 platser. I över hundra år har Carnegie Hall varit en av världens mest kända musikaliska institutioner för både klassisk, jazz- och populärmusik och cirka 250 föreställningar äger rum här varje säsong. Här har alla de stora legendariska opera-sångarna uppträtt t.ex. Enrico Caruso, Beniamino Gigli, Jussi Björling, Maria Callas, Lily Pons, Renata Tebaldi, Leontyne Price, Montserrat Caballé, Plácido Domingo och Luciano Pavarotti.

Historien om Carnegie Halls tillkomst

Den preussiske dirigenten Leopold Damrosch hade 1871 emigrerat till Amerika och blivit dirigent i New York. När han dog 1885, tog hans son, Walter Damrosch, över. Då fanns inget konserthus i New York, men man hade 1883 öppnat Metropolitanoperan (som numera huserar i ett hus byggt på 1960-talet), och nu önskade sig Walter Damrosch ett konserthus också. I sin kör hade han en (antagligen) förtjusande dam, Louise Whitfield, som hade en intressant fästman vid namn Andrew Carnegie.

När de reste med båt till Skottland (där han var född) på bröllopsresa, råkade Walter Damrosch också befinna sig ombord, och han bad då sin korist fråga sin stenrike make, som gjort sina pengar på järnvägar, stål och olja, om han inte skulle vilja bekosta ett konserthus. Det ville han (han var ju nykär och 21 år äldre än sin unga hustru), och när de kom tillbaka till New York, satte bygget igång. Salen fick en akustik som snart blev världsberömd och starkt bidrog till att göra New York till en musikens världsstad.

Affärsmannen och filantropen Andrew Carnegie

Andrew Carnegie, född 25 november 1835 i Dunfermline i Skottland och död 11 augusti 1919 i Lenox i Massachusetts

(välkänt i musikkretsar för att "Tanglewood", Boston Symphonys sommarakademi, ligger här), var alltså affärsman och filantrop. Han växte upp i en radikal skotsk arbetarfamilj som emigrerade till USA 1848, när Andrew var 13 år. 1851 fick den 16-årige Andrew jobb som telegrafist i sin nya hemstad Pittsburgh. Hans snabba fattningsförmåga gjorde att han snart blev anställd som sekreterare åt chefen för ett lokalt järnvägsbolag och ganska snart hade han avancerat till chef för bolagets kontor i Pittsburgh. Redan 1855 började han investera sina sparade medel i olika aktiviteter i järnvägsbranschen, främst en satsning på sovvagnar, och under det amerikanska inbördeskriget arbetade han aktivt ute på fältet för att se till att Nordstaternas tåg rullade så problemfritt som möjligt.

Carnegie hade näsa för affärer och alla pengar han kunde spara under krigsåren investerade han, förutom i järnvägsbranschen även på oljemarknaden. Efter inbördeskriget lämnade han anställningen vid järnvägen och satsade sina pengar i ett företag som byggde järnvägsbroar. Detta ledde med tiden till investeringar i stålindustrin, och mot slutet av 1890-talet var Andrew Carnegie en av USA:s stålbaroner, ägare till en rad stålverk. År 1901 sålde Carnegie sitt stålimperium (Carnegie Steel Company) till det blivande jättebolaget U.S. Steel i världens ännu största personliga affärsöverenskommelse. Carnegies grupp av stålverk utgjorde hälften av det nya bolagets tillgångar och köptes för en summa motsvarande 120 miljarder dollar i dagens penningvärde. Hälften av den summan gick till Andrew Carnegie och gjorde honom till världens näst rikaste man. Den ende som var rikare var John D. Rockefeller.

Redan långt före försäljningen av sitt stålimperium hade Carnegie börjat donera stora summor till olika välgörande än-

damål, och som en följd av försäljningen av sina stålintressen lämnade han 1901 affärsvärlden bakom sig och övergick till att på heltid använda sin enorma förmögenhet till olika välgörande ändamål. Hans största välgörenhetsinsats var troligen byggandet av bibliotek. Från 1883 till sin död 1919 grundade han 1 689 allmänna bibliotek i USA, och ytterligare 820 i olika delar av det Brittiska imperiet. 1919 fanns det 3 500 allmänna bibliotek i USA, varav nästan hälften byggts med hjälp av Carnegies pengar. Han startade även stiftelsen ”Carnegie Hero Fund” 1904, som belönar hjältemod i vardagen. Den fick snabbt efterföljare i tio europeiska länder. Den svenska versionen av stiftelsen, ”Carnegiestiftelsen”, etablerades 1911 och är aktiv än idag.

Andrew Carnegie präglade valspråket ”Den som dör rik, dör vanärad” och gav bort hela sin förmögenhet innan han dog.

JUSSI I CARNEGIE HALL

*En sammanställning i kronologisk ordning
av Jussis samtliga sexton föreställningar i Carnegie Hall*

Redan 1919-21 turnerade Jussi med sin pappa David och sina bröder i USA. Sexton år senare, 1937, återvände Jussi till USA, nu som 26-årig tenor, för en turné som varade från 28 november 1937 fram till 4 januari 1938.

Jussi hade sedan mitten av 1930-talet en egen manager, direktör Helmer Enwall i Konsertbolaget, som Jussi samarbetade med i mer än tjugofem år. Enwall fick ensamrätten att sköta alla hans engagemang också ute i Europa där Jussis stora succé i Wien 1936 blev hans verkligt stora internationella genombrott.

Amerikanen Charles Wagner, en av de mest kända och framgångsrika impressarierna i USA, hade som agent och promotor många kända artister i sitt stall. 1936 besökte han tio länder i Europa för att finna nya talanger för den amerikanska marknaden. Wagner läste i tidningarna om Jussis stora succé i Wien och flög från London till Stockholm för att höra Jussi i La Bohème på Stockholmsoperan och blev där övertygad om att detta var den tenor han sökte.

Wagner kontaktade Helmer Enwall och Jussi kontrakterades för en konsertturné i USA med Wagner som promotor och lanserades som ”tenor from the Northland”. Jussi beviljades tjänstledighet från Stockholmsoperan och efter avslutad filminspelning av spelfilmen ”Fram för framgång” gick färden till USA via konserter i Köpenhamn 12 november och London

16 november. Den 19 november avgick båten från Southampton till New York, en färd som tog nio dagar.

USA-turnén omfattade nio konserter i New York, Chicago, Springfield, St. Paul och Jamestown samt två operaföreställningar i Chicago. Turnén inleddes med en direktsänd radiokonsert från Carnegie Hall den 28 november 1937 och avslutades med en konsert i New Yorks stadshus den 4 januari 1938.

USA-debuten

Bara några dagar efter ankomsten till USA framträdde alltså Jussi för första gången som vuxen i USA i Carnegie Hall i det av NBC direktsända radioprogrammet General Motors Concert: ”Request Night”. Programmet baserades i huvudsak på lyssnarnas mest önskade musikstycken. Jussi skulle sjunga tillsammans med den österrikiska sopranen Maria Jeritza och General Motors Symphony Orchestra och kör under ledning av den estniskfödde ungersk-amerikanske dirigenten Erno Rapee (vars namn även stavas Eerno Rapée eller Ernő Rapée)

Radioutsändningen nådde hundratusentals amerikanska radiolyssnare från kust till kust. På grund av sina många grammofoninspelningar var Jussi faktiskt inte helt okänd för Amerikas ledande musikkritiker, och i tidningarna fick han fin förhandsreklam inför sin turné. En del av lyssnarna

Jussi Björling i frack i Carnegie Hall 1955.

hade säkert också hört Jussi via grammofoninspelningar men nu fick de för första gången lyssna till Jussi Björlings röst i direktsändning i radio. Orkestern inledde konserten med ”Rumänsk Rapsodi” av George Enescu. Därefter var det dags för Jussis entré. Den legendariske presentatören Milton Cross introducerade Jussi i programmet:

”Den musikälskande publiken har otåligt väntat på att den briljante och ledande tenoren från Stockholmsoperan, som har gjort en sådan sensation i Europas huvudstäder, skall framträda i USA. Herr Björling, endast 26 år gammal, anlände till New York så sent som i torsdags och gör sitt första framträdande som en exklusiv deltagare i General Motors Company Concert i kvällens program. Vi är verkligen glada att introducera Jussi Björling”.

Inför en fullsatt salong inledde Jussi med ”Che gelida manina”, och därefter ”La donna è mobile”, ”Celeste Aida”, ”Land du välsignade”, och en duett från Cavalleria rusticana med Maria Jeritza, han på svenska och Jeritza på italienska.

Jussis debut blev en stor succé och de amerikanska tidningskritikerna gav översvallande beröm. Daily News skrev att *”Jussi är en sensation med en lyrisk stämma av sällsynt skönhet, innerlighet och djup”*. New York Journal American inledde sin recension med: *”Ut ur högtalarna i söndags kväll strömmade en ren och glänsande röst, förmodligen den bästa rösten sedan*

Gigli, säkert den största som hörts på många år. Idag är namnet Jussi Björling känt från kust till kust”.

World Telegram skrev att *”sångaren sjöng den stora bohème-arian med enastående känsla och mäktig röstvolym samt med fullständigt bemästrande av tekniska svårigheter”*. Den allmänna meningen bland närvarande kritiker och operaartister var, att *”Björlings röst går upp mot Carusos i styrka och vidd men kanske inte i klangens djup. Den är stark, klar och vital, andningstekniken är ypperlig”*.

Strax efter debuten följde ytterligare två radiosända konserter i Carnegie Hall, General Motors ”Opera Night” den 5 december tillsammans med den mycket populära amerikanska sopranen Grace Moore och barytonen Donald Dickson och den 19 december General Motors ”Christmas Music” med den amerikanska sopranen Helen Jepson. Genom radiokonserterna, som sändes från kust till kust i USA, blev Jussi snabbt mycket populär bland de amerikanska radiolyssnarna.

Den succéartade konsertturnén i USA öppnade definitivt dörren för Jussi till den amerikanska marknaden och ett kontrakt med Metropolitan Opera i New York. Den 22 december 1937 skrev The New York Times: ”Bjoerling to Sing for Metropolitan”. Debuten på Met skulle ske den 24 november 1938.

Det första Jussi gjorde när han kom hem från USA-turnén var att på sin 27-årsdag, den 2 februari 1938, säga upp sitt kontrakt med Stockholmsoperan, och säsongen 1938-39, som avslutades med Faust den 8 maj 1939, kom att bli hans sista som fast anställd. I fortsättningen skulle Jussi uppträda på Stockholmsoperan som gästartist.

Jussi och Ingemar Johansson efter konserten i Carnegie Hall 1959.

Den 17 januari 1939 gav Jussi sin allra första egna konsert i Carnegie Hall. Ackompanjatör var Harry Ebert.

Den 23 november 1940 deltog Jussi i Verdis ”Requiem” och den 28 december i Beethovens ”Missa Solemnis”. Bägge konserterna ägde rum i Carnegie Hall med ingen mindre än Arturo Toscanini som dirigent.

P.g.a. andra världskriget blev det sedan ett långt uppehåll med resorna till USA, men den 15 maj 1946 var det dags för comeback i Carnegie Hall i Carnegie ”Pops” Music Concert, ett skandinaviskt program med flera artister. Jussi framförde sånger av Sibelius, Grieg, Alfven och Rangström.

Den 21 mars 1948 gav Jussi en egen konsert, nu med den amerikanske ackompanjatören Frederick Schauwecker, som i fortsättning skulle bli Jussis ackompanjatör i USA.

Den 11 april 1949 deltog Jussi i en gala till förmån för svenska sjömän, ”Sweden in Music”, också den i Carnegie Hall, med alten Karin Branzell och barytonen Joel Berglund.

Den 31 mars 1950 anordnades en välgörenhetsgala i Carnegie Hall för svenska sjömän, ”Night of Swedish Stars”, en konsert med Jussi och Anna-Lisa Björling och andra solister. Den 12 mars 1951 sändes en radiokonsert via NBC ”Telephone Hour”, där Jussi var en av sångarna och framförde tre sånger tillsammans med Bell Telephone Orchestra under ledning av Donald Voorhees.

Jussi Björling och Schauwecker.

Den legendariska konserten i Carnegie Hall 1955

En av de mest legendariska konserterna som Jussi gav i Carnegie Hall ägde rum den 24 september 1955 och blev en makalös upplevelse. Hela konserten blev inspelad och senare utgiven på CD. När Jussi kom ut på scenen för att börja konserten fick han ett mottagande likt det som råder idag på en fotbollsarena.

Jussi hade inte uppträtt i USA under ett och ett halvt år. Inför konserten var kritikerna och publiken därför mycket spända på i vilken kondition Jussis röst var efter den långa bortavaron, men det var en mycket efterlängtd Jussi som inledde sin USA-turné med konserten i ett utsålt konserthus. På jätteaffischerna utanför Carnegie Hall stod ”det finns bara en Björling”.

Uppehållet hade i första hand berott på röstproblem som börjat redan hösten 1953 med lufttröskatarr och våren 1954 hade övergått till inflammation i struphuvudet, och föreställningar på Met och turnerande i USA fick ställas in. I slutet av april 1954 var Jussi återställd och turnerade under resten av året i Sverige och Europa och gjorde en turné i Sydafrika. Under våren och sommaren 1955 var det turnéer i Sverige och Norden som gällde. Efter ett uppehåll på ett och ett halvt år återvände Jussi hösten 1955 till USA och den efterlängtdade comebacken i Carnegie Hall.

Men varken publiken eller kritikerna skulle bli besvikna. Jussi möttes av ovationsartade hyllningar och jubel, och de konstaterade att hans röst var lika magnifik som någonsin. Publiken jublade vilt och Jussi sjöng hela tio extranummer. Sammanlagt omfattade konserten 25 nummer!

Att konserten blev en succé framgår av nedanstående recensioner från de amerikanska tidningarna. I New York Times var huvudrubriken efter konserten ”Björling is back”.

”Publiken kunde glädjas åt att rösten inte förlorat något av sin forna glans och att Björlings röstkontroll var om möjligt ännu mera fulländad än tidigare. En speciell tjustning med Björlings röst är jämnheten och fastheten över hela det stora röstomfånget. Hans sång har den egenskap som italienare kallar ”raccolto”, som betyder ungefär kompakt och välfokuserad. I sånger av Beethoven, Schubert och Strauss sjöng Björling med lika stor uttrycksfullhet och tonal skönhet. Sånger av Grieg och Sibelius tillhörde aftonens höjdpunkter”.

Saturday Review skrev att Jussi är ”lite rundare om midjan men han är förbluffande lik den man som gjorde sin debut i denna sal för så där 15 år sedan. Jussi Björling återvände till det amerikanska musiklivet efter att ha varit frånvarande sedan i mars 1954 med en konsert i Carnegie Hall i slutet av september. Den publik som fyllde salen hälsade den svenske tenoren med osedvanlig värme när han uppenbarade sig och det dröjde flera minuter innan han kunde sjunga sin första avdelning. Hans program omfattade sånger från Beethovens ”Adelaide” till Sibelius ”Svarta rosor” med operaarior inströdda som frikostiga extranummer. För dessa öron klingade Björlings röst lika fint som någonsin”.

I Musical America kunde man läsa att ”Efter att ha varit borta från Förenta Staterna i mer än ett år återvände Jussi Björling och fann en lojal och tumultartad entusiastisk publik som väntade på honom vid denna konsert. Han föreföll att ha återhämtat sig fullständigt från den indisposition som besvärat honom tidigare och han var på gott humör. Programmet var frikostigt späckat med operaarior och mer av den varan bjöds som extranummer. Det var i dem som Björling sjöng allra bäst. Han smekte fram de oändliga fraserna i ”Il mio tesoro” med utsökt skönhet; han sjöng ”La fleur que tu m'avais jetée” med passionerad intensitet; och hans framförande av Turiddu ”Addio” var lika effektfullt dramatiskt som vokalt. Även om rösten inte alltid klingade ut med sin vanliga frihet vid höjdpunkterna hanterade han den mäterligt och många toner hade en himlasträvande skönhet som fick publiken att jubla vilt, ibland innan Björling ens slutat sjunga. I ”Drömmen” ur Manon formade han fraserna med en känslighet som motsvarade den spindelvävstunna röstklängen. Björling är ännu mer spännande när han sjunger pianissimo än när han sjunger fortissimo”.

Den 20 december 1955 anordnades en konsert i Carnegie Hall med Jussi och sopranen Renata Tebaldi och orkestern ”The Symphony of the Air” med Leonard Bernstein som dirigent.

Hösten 1957 avled Sibelius 91 år gammal och den 8 december hölls en minneskonsert i Carnegie Hall, ”Sibelius Memorial Concert”, inför 2 700 åskådare. Jussi framförde fem

Sibeliusnummer tillsammans med en 90-mannorkester ur New York-filharmonin under ledning av den finländske Sibeliusspecialisten Martti Similä.

Den 2 mars 1958 gav Jussi en konsert i Carnegie Hall med 21 nummer med Frederick Schauwecker som ackompanjatör. Den finns i sin helhet utgiven på CD.

Jussis sista konsert i Carnegie Hall

Jussis sista konsert i Carnegie Hall ägde rum den 29 april 1959, ”Swedish Seamen’s Welfare Fund”, en konsert till förmån för svenska sjömän sponsrad av Svenska Ambassaden i Washington. Förutom Jussi deltog Upsala College Choir och den amerikanske pianisten Grant Johannesen, av norsk härkomst. I pausen framträdde Sveriges washingtonambasadör Gunnar Jarring och höll ett kort anförande.

Konserten inför ett utsålt Carnegie Hall blev en ny triumf för Jussi. Han hade ställt sig gratis till förfogande och konserten

Ovationsartade hyllningar för Jussi Björling

NEW YORK. (SvD:s New York-red.) Hela New Yorkpressen hälsade på måndagen Jussi Björling tillbaka hit efter halvtannat års bortovaro och konstaterar att hans röst är lika magnifik som någonsin eller som det heter på jätteaffischerna utanför Carnegie Hall ”det finns bara en Björling”.

Jussi Björling gör succé i USA-radio.

Lovord i pressen. En sensation, säger Daily News.

New York-triumf för Jussi Björling

Av Olle Lindquist

NEW YORK (ST:s New York-red.). Jussi Björlings konsert i Carnegie Hall i onsdags blev en ny newyorktriumf — vilken i ordningen går inte längre att hålla reda på.

Fullständig Jussisuccès

vid konserten i Carnegie Hall.

Fulltallig och svenskbetonad publik i konsertlokalen.

Jussi Bjoerling Gets A Carnegie Ovation

Swedish Tenor Makes Debut In U. S. Tonight

beräknades ge ca 75 000 välkomna kronor till bl.a. den svenska sjömansfonden. I stort sett var hela svenskolonin i New York på plats inklusive den svenske tungviktsboxaren Inge-
mar Johansson med familj. Ingo var sedan en tid i New York för att ladda upp inför VM-matchen mot Floyd Patterson.

Jussi framförde arior ur Händels "Xerxes" och Mendelssohns "Elias" samt ett antal svenska romanser. Publikovationerna var lika stora som de amerikanska musikrecensenternas. "Jussi Björling är en fabulös sångare och hans röst är lika fräsch och underbar som någonsin och han sjöng glänsande", skrev New-Yorkpressen. Man konstaterade bl.a. att onsdagens konsert erinrade New Yorks musikpublik om vad den förlorat genom att inte Jussi Björling denna säsong framträtt på Metropoli-
tan".

Efter konserten gav det svenska generalkonsulatet en mot-
tagning och då fick Jussi tillfälle att hälsa på Ingo och de två
storheterna fick möjlighet att testa garden på varandra. När
Jussi intervjuades i radio och fick frågan om hans skulle vilja
bryta arm med Ingo, kom det rappa svaret: "Nej, jag vill inte
skada hans höger".

**Skivbolaget Sony Classical firar Carnegie Halls 125-årsju-
bileum med en CD-box.**

Med anledning av att Carnegie Hall i år firar 125-årsjubileum har skivbolaget Sony Classical den 22 april gett ut en CD-
box, "GREAT MOMENTS AT CARNEGIE HALL", som
innehåller 43 CD-skivor med inspelningar från perioden
1933-2007 inkl. ett 104-sidigt illustrerat texthäfte.

Följande artister finns med på inspelningarna:
Kathleen Battle, Leonard Bernstein, Jussi Björling, Jorge Bo-
let, Van Cliburn, Dietrich Fischer-Dieskau, Renée Fleming,
Marilyn Horne, Vladimir Horowitz, Jevgenij Kissin, James
Levine, Yo-Yo Ma, Midori, Leontyne Price, Svatoslav Rich-
ter, Mstislav Rostropovich, Arthur Rubinstein, Rudolf Ser-
kin, Isaac Stern, Ronald Turini, Shirley Verrett och Arcadi
Volodos.

Jussi hedras i utgåvan med två kompletta konserter, från den
24 september 1955 och 2 mars 1958 vilket innebär att Jussi
framför hela 46 sångnummer, på två CD-skivor, i denna CD-
box.

KJELL OLSSON

FOTO: JUSSI BJÖRLINGMUSEET

Jussi podcasted

Från Dan Shea [Schej], tidigare ordförande i Jussi Björling-USA Society, får vi ett tips: en av medlem-
marna i vår amerikanska systerorganisation, Lewis Smoley, har lanserat en s.k. "podcast", d.v.s. en serie
radioprogram, som enbart finns tillgänglig på nätet. I det här fallet är det något så ovanligt som en podcast
med klassisk musik, och bland de program han hittills har lagt ut, finns tre i en serie kallad "Another Three
Tenors". Det första programmet kan höras på [http://www.classicalpodcasts.com/opera-box/opera-box-an-
other-three-tenors-bjoerling-pt-1](http://www.classicalpodcasts.com/opera-box/opera-box-another-three-tenors-bjoerling-pt-1), och som svenskar kan vi känna oss stolta över urvalet, för förutom den
kanadensiske wagnertenoren Jon Vickers, som avled förra året, har man valt två svenska sångare, Nicolai
Gedda och – förstås – Jussi Björling. I programmen spelar man upp inspelningar med den aktuella sångaren,
och mellan sångnumren för Lew Smoley en initierad diskussion med en man vid namn Howard Nevison. Allt
tal är förstås på engelska, men det är lätt vardagsengelska, som nog de flesta av oss förstår.

Dan Shea skriver att han är mycket förtjust i de här podcasterna och tycker att diskussionen och urvalet av
inspelningar i det första programmet (tydligt det enda han hittills lyssnat till, när han skriver det här) är
underbara. "För första gången på många år fick jag gåshud av den här välbekanta musiken (Bohème, Pajazzo,
Manon, André Chenier, Manon Lescaut). En del av charmen ligger i det allvar, som de här båda killarna dis-
kuterar Jussi med. Fundera på att rekommendera de här podcasterna till era barn och barnbarn", slutar Dan.

Opera Box: Another Three Tenors – Bjoerling. With Lew Smoley & Howard Nevison

De sjöng med Jussi:

Grace Moore

Totalt två föreställningar sjöng
Jussi mot den amerikanska sopranen
Grace Moore, två "Tosca" i december
1945. Men Grace Moore hade då ba-
kom sig en lång och brokig karriär. Född
i Tennessee 1898 kom hon med tiden
till New York där hon hamnade i under-
hållningsbranschen och så småningom
debuterade hon på Broadway 1920 i
en Jerome Kern-komedi. Efter vidare
utbildning i Frankrike blev hon enga-
gerad vid Metropolitan 1928 och blev
kvar där under sexton säsonger. Till en
början var recensenterna ganska njugga
i sina omdömen men med tiden mil-
drades kritiken. Titelrollen i Charpen-
tiers "Louise" anses allmänt vara hennes
bästa prestation. Hon sjöng också i
Paris och på Covent Garden. Hennes
tilltalande utseende ledde snart till att
Hollywood fick upp ögonen för henne
och under trettioalet spelade hon in
sammanlagt åtta långfilmer. I den första,
från 1930, gestaltade hon den svenska
näktergalen Jenny Lind och samma år
spelade hon in Sigmund Rombergs
operett "Nymånen" tillsammans med
Metropolitanstjärnan Lawrence Tibbett.
För sin roll i filmen "One Night of
Love" (1934) blev hon Oscarsnomin-
erad. Hennes sista film var en förkortad
version av "Louise" där delar av musik-
en ersatts av talad dialog, sanktionerad
av tonsättaren. Hennes filmer bidrog
väsentligt till att popularisera opera
genom att de nådde en bredare publik.

Grace Moore omkom i en flygolycka
i närheten av Köpenhamns flygplats i
januari 1947. Ombord på planet fanns
också Sveriges kronprins Gustaf Adolf,
far till vår nuvarande kung. I början av
1950-talet gjordes en film baserad på
Grace Moores liv, "So This Is Love".
Under sin livstid fick hon motta ett
flertal utmärkelser, bland annat för att
"märkbart ha höjt standarden på bio-
underhållningen". Kung Christian X
av Danmark tilldelade henne medaljen
"Ingenito et arti" och hon fick även den
franska Hederslegionen.

GÖRAN FORSLING

KONSERTER *på hög nivå*

Sommaren är konserternas tid, och Jussi Björlingsällskapet bidrar i hög grad till det. I mitten av juli ägde som vanligt festivalen i Voxna rum, i augusti gav man två konserter i Stockholm och i början av september hölls den sedvanliga festivalen i Strömsbruk. Här får vi nu rapporter från alla fyra – förhoppningsvis för att locka fler att delta som publik nästa år.

De sextonde Jussi-dagarna i Voxna

11-12 juli 2016

Askan mullrade hotfullt i fjärran och regnet vräkte ner när vi klev på bussen i Alfta för vidare befordran till Voxna kyrka. Det var riktigt dramatiskt. Och dramatiskt blev det under konserten i kyrkan dock av mera musikalisk natur. Inledningen med klockringning och Jussi på skiva sjungande "If I could tell you" från ett "Voice of Firestone"-program var för all del idyllisk, och Stefan Olmårs välkomsthälsning utstrålade som vanligt gemyt och värme. Och Lennart Eng smög diskret in och satte sig vid flygeln. Men sedan gjorde Anton Ljungqvist entré, 2,07 m lång och med en scenisk utstrålning som kan mäta sig med Bryn Terfels. Han förflyttade hela publiken från de fredliga hälsingskogarna till ett glödhet Sevilla, där han exekverade Escamillos Toreadorsång med sådan dramatik och intensitet att man såg tjurfäktningsarenan framför sig. Det var bara tjuren som fattades.

Att den karismatiske Anton har många strängar på sin lyra visade han under eftermiddagens gång genom att sjunga både amerikansk musical, svensk romans och en Dan Anderssonvisa – här ackompanjerad stilenligt av Lennart Engs handklaver. Hans dråpliga introduktion till "Helgdagskväll i timmerkojan" underströk att han är en driven entertainer, och vokalt behärskar han hela spektrumet av nyanser. Hans sambo Karolina Andersson har samma känsla för nyanser och efter en återhållen "Summertime" – det är ju faktiskt en vaggvisa – blommade hon ut i arior av Puccini ("Bohème" och "Gianni Schicchi") och Mozart "Figaros bröllop" med ljuvliga pianissimon. Hon fick sällskap med Anton i duetten ur tredje akten av "Figaros bröllop" där i synnerhet Antons kroppsspråk och mimik firade triumfer.

Hemmasonen – ja, i det närmaste – Markus Pettersson, förra årets Jussi Björlingpristagare, hade valt musik ur Jussis repertoar. Två sånger av Hugo Alfvén följdes så småningom av "Sången till livet" ur "Tosca" och "Två mörka ögon" ur "Cirkusprinsessan". Han har en präktig röst och drog ned ovationer med sina spetstoner, men han borde ändå betän-

ka att det finns svagare nyanser som kan vara väl så uttrycksfulla.

I vanlig ordning hade Stefan Olmårs plockat fram ett par lovande ungdomar från landskapet. I år var det ett syskonpar, Hilda och Axel Ryhed, som satsar på musikal. I nummer från "Thoroughly Modern Millie" och "Parade" framträdde de var för sig men när det var dags för extranummer drabbade de samman i "Anything you can do" ur "Annie get your gun". Då slog det verkligen gnistor dem emellan. Ett par år till så ... Lena Rieback backade upp syskonen vid flygeln. Efter pärlfiskarduetten och "Du är min hela värld" blev det presentutdelning – inga blommor utan lokala produkter – och allsång: "Land, du välsignade". På Skansen däremot får man minsann inte sjunga den inte!

På kvällen på Voxnabruks Herrgård spisades det Jussi. I år hade Harald Henrysson hämtat merparten av materialet från den ganska nyutkomna skivan med en tidigare okänd inspelning från Köpenhamn hösten 1959. Herrgården var valplats också för påföljande förmiddags program om världstenoren Gösta Winbergh. Nils Göran Olve samtalade med Bo Tanem, som kände Gösta från den tidiga ungdomen och som följde honom genom hela hans karriär. Gösta blev ett stort internationellt namn på 1980-talet, först som lyrisk tenor, speciellt i Mozartfacket, men de sista tio åren var han framför allt en betydande Wagnersångare. Så stor var han att när José Carreras insjuknade i leukemi fick Gösta frågan direkt från Plácido Domingo om han ville ersätta Carreras som en av "De tre tenorerna". Hedrad var Gösta förvisso men han tackade ändå nej. Det var ett förnämligt program med flera ganska sällsynta ljudillustrationer som extra krydda, och en fin avslutning på den sextonde Jussi-festen.

GÖRAN FORSLING
TEXT & FOTO

Anton Ljungqvist och Karolina Andersson som Greven och Susanna i Figaros bröllop.

Syskonen Axel och Hilda Ryhed munhuggs i "Anything you can do" ur Annie get your gun.

Markus Pettersson sjunger "Två mörka ögon" ur Cirkusprinsessan.

Makalöst i Kungsträdgården

1 augusti 2016

Nästa konsert ägde rum den 1 augusti. Nu var platsen Stockholm och Kungsträdgården, inte långt från Karl XII:s torg, där slottet Makalös stod mellan 1643 och 1825, och makalös blev också konserten. "Nu överdriver du", tänker ni kanske, men faktum är, att artisterna i år höll yppersta klass. Konserten tillägnades Lars Hemmingssons minne.

Den här konserten ges i samarbete med Birgit Nilsson sällskapet, och Claes Remminger därifrån presenterade konserten med den äran. Vid pianot satt som vanligt Anders Wadenberg, som, trots blåst, lyckades läsa noterna, som fick hållas i av presentatören för att inte hamna i Birgit Nilssons eller Jussi Björlings allé, som kantar Kungsträdgården. Jussi Björlingsällskapet bidrog som vanligt med två manliga sångare, vår egen ordförande, Bengt Krantz, och tenoren Daniel Svenson. Birgit Nilsson sällskapet hade skickat sopranen Cornelia Beskow. Hon har parallellt med sina operastudier

bland annat sjungit Donna Elvira i Mozarts "Don Giovanni" på Stockholmsoperan och flera mindre roller på De Konglige i Köpenhamn, där Gitta Maria Sjöberg hade hört henne och bett henne sjunga på den här konserten som Birgit Nilsson sällskapets artist. Birgit Nilsson är för övrigt hennes främsta förebild.

Konserten inleddes i Jussi Björlings tecken av Daniel Svenson, som sjöng Gustaf Nordqvists "Till havs". Det är förstås alltid att ta tjuren vid hornen att sjunga ett av Jussis mest kända nummer, särskilt vid en konsert till hans minne, men Daniel visade att han har en mycket fin tenor (han var tidigare baryton) och sjöng den utan att försöka låta som Jussi. Daniel hade redan 2010 varit med i Jussi Björlingsammanhang, när han sjöng på konserten i Rikssalen på Stockholms slott. Just nu och fram till någon gång i vår sjunger han i "Fantomen på operan", sedan vet han inte vad som händer, men det är nog

inte för optimistiskt att spå, att han snart kommer att få fler engagemang. Och Jussi hör förstås till hans höga förebilder: "Han höll sig sund hela tiden i sitt sångsätt", säger Daniel, "och han lät aldrig dramatiken få honom att göra avkall på sångtekniken. Det är nyttigt för unga sångare att lyssna på, för de ger ofta för mycket och sjunger därför slut på sig. I en av de sista inspelningarna han gjorde, 'Ingemisco', ur Verdis Requiem, låter han fortfarande som en trettioåring, så han är en otrolig inspiration för hur den rena tenorrösten kan låta", fortsätter han, och Cornelia stämmer in: "Vi har ju väldigt mycket att inspireras av i Sveriges sångarhistoria", menar hon och syftade då naturligtvis inte minst på såväl Birgit Nilsson som Jussi Björling.

Efter Daniels inledande "Till havs" var det dags för Cornelia, som sjöng två sånger av Jean Sibelius, "Den första kyssen" och "Flickan kom ifrån sin älsklings möte". De båda sångerna gav möjlighet för henne att visa sin förmåga att gestalta både lyriskt och dramatiskt material, och det lyckades hon mycket väl med.

Bengt Krantz hade valt att sjunga två arior ur Verdis "Otello", som båda sjungs av den onde Jago, och han började med en kortare, här kallad "Drömmen". Daniel fortsatte med ännu ett av Jussis mest kända nummer, Carl Sjöbergs "Tonerna", och därefter följde ytterligare en sång av Sibelius, som också Jussi sjöng, "Var det en dröm?", men nu var det Cornelia Beskow som tolkade den.

Bengts "huvudnummer" var så Jagos "Credo". Hans vackra och varma basbaryton i denna onskans högdramatiska trosbekännelse gav honom många bravorop från publiken. Den följdes av Lenskis aria ur Tjajkovskijs "Eugene Onegin" tolkad på ryska av Daniel Svenson, som här kunde visa upp hela sitt register från stilla vemod till starkaste känsloutbrott.

Att Cornelia kan sjunga Wagner visade hon i Sieglindes aria ur "Valkyrian", "Du bist der Lenz". Det är en lyrisk aria, men Cornelia siktar nog mot att sjunga mer krävande wagnerroller vad det lider.

Bengt återkom slutligen med "Musica proibita", en "förbjuden" serenad skriven av den italienske tonsättaren Stanislao Gastaldon. Men ingen lyckad konsert utan ett extranummer! Här fick publiken höra den s.k. "Änkevalsen" ur Franz Lehárs "Glada Änkan", och publiken fick också vara med och tralla den kända musiken.

Varenda sittplats nedanför podiet var upptagen, och publiken kan knappast ha blivit besviken: tänk att få höra sång på så hög nivå alldeles gratis!

CALLE FRIEDNER
TEXT & FOTO

Bengt Krantz, Cornelia Beskow, Daniel Svenson och Anders Wadenberg.

Bengt Krantz.

Cornelia Beskow och Daniel Svenson.

Jussidagen på Skansen – talkshow med musikinslag

6 augusti 2016

Jenny & Jussi stod det på affischerna. Skansenkonserten var i år en hyllning till både Jenny Lind, 1800-talets mest hyllade operastjärna, och Jussi Björling, en av 1900-talets allra främsta. Musikradions Pernilla Eskildsdotter stod för konferenciärskapet och visst är hon vältalig och charmig och visst vet hon vad hon pratar om, men det blev lite för mycket – till förfång för musiken.

För både den och de medverkande höll hög klass. Konserten arrangerades av Skansen i samarbete med Jussi Björlingsällskapet och Folkets hus och parker. Den sistnämnda utser årligen en Jenny Lind-stipendiat som sedan får genomföra en turné i både Sverige och USA. Årets stipendiat är Karin Osbeck, begåvad med en fyllig mezzosopranröst som klingade väl i ett par svenska romanser och än mer tilltalande i finalarian ur Rossinis Askungen. Björlingsällskapets pristagare 2016 heter Ole Aleksander Bang och han fick motta sitt pris, en rejäl summa pengar samt en äkta Orreforsvas, på Sollidenscenen där sällskapets ordförande Bengt Krantz läste upp den välformulerade prismotiveringen. Ole hade, förståeligt nog, valt att sjunga Jussirepertoar: "Till havs", "Ah! Lève-toi, soleil!" ur Romeo och Julia, "Land du välsignade", som inte fått ljuda från Sollidenscenen de senaste åren och, bäst av allt, "Nu är jag pank och fågelfri". Med prissumman i bakfickan lär han väl kunna undgå svältdöden den närmaste tiden.

Ännu en ung tenor fanns på scenen: Wiktor Sundqvist. Han har varit bisångare till Karin Osbeck under hennes Sverigeturné och lät höra sig i välkända "Core n'grato" och en aria ur "Askungen", där han kunde briljera med rejäla Spitzentöne. Ett par instrumentalnummer bidrog till ett omväxlande program. Matilda Lindholm, som ackompanjerade de två Jenny

Ole Aleksander Bang med stipendieskålen på Sollidenscenen.

Alla artisterna på Sollidenscenen.

Festligt i Strömsbruk

3-4 september 2016

Det började med att Ströms Bruksorkester spelade upp. Ström är den lokala benämningen på Strömsbruk, en gammal bruksort med ett järnverk, som dominerade orten 1672 – 1881 och följdes av ett pappersbruk, och där nu högklassig kartong till bl.a. fotopapper tillverkas. Här, i en liten röd stuga mitt emot den byggnad, som uppfördes 1912 som brukets huvudkontor, men som idag framgångsrikt drivs som vandrarhem av Jaye och Johan Adlercreutz, föddes Jussi Björlings far David 1873. Då fanns inte Strömshall, samlingslokalen något hundratal meter bort på andra sidan Harmångersån. Här ägde den Jussifest rum, som Jussi Björlingsällskapetets sekreterare, Stefan Olmårs, som vanligt hade arrangerat och skickligt administrerat, i år den 3 – 4 september, och det var här publiken alltså togs emot av ortens egen bruksorkester, som visade sig hålla hög klass och framförde en repertoar, som man idag alltmera sällan får höra.

Efter den här festligt musikaliska förrätten stod så huvudrätten på menyn, när Stefan Olmårs presenterade de medverkande allt eftersom de framträdde. Vid flygeln ackompanjerade Stefan Olmårs ”stöttespelare”, Lennart Eng assisterad av sin bladvändande dotter.

Först ut av solisterna var en djup bas. Han heter Nils Gustén och egentligen skulle han ha varit med i Strömsbruk redan förra året men blev förhindrad av ett engagemang att mot bl.a. Peter Mattei sjunga Leporello i Mozarts ”Don Juan”, och ett smakprov på hur det bör ha låtit fick vi i den berömda ”Katalogarian”. Han imponerade också genom att sjunga Furst Gremins aria ur ”Eugén Onegin” – på ryska! Nils Gustén har redan inlett sin professionella karriär, och är bl.a. engagerad till operan i Köpenhamn.

Landskapet Härjedalen har veterligt inte frambringat många operasångare, men den lyrisk-dramatiska sopranen Elisabeth

Lindsångarna, lockade fram rejäla vattenkaskader ur Bösendorferflygeln i Ravels ”Jeux d’eau”, och Pelle Hansen lät sin cello sjunga i Rachmaninovs ”Vocalise”. Han ackompanjerades av Samuel Skönberg, som också var beledsagare till Ole Aleksander Bang.

Som avslutning fick vi en liten operettpärla som inte framförs så ofta på scen: duetten ”Ein trautes Zimmerlein” ur Glada änkan, framförd av Karin Osbeck och Wiktor Sundqvist.

GÖRAN FORSLING

FOTO: CALLE FRIEDNER

Sundin kommer i alla fall från Hede. Hon går på Operahögskolans masterutbildnings årskurs två, och hon briljerade inte minst med Nattens drottningens första aria ur Mozarts ”Trollflöjten”. Annars kan man förmoda, att hon kommer att passa för roller i Wagners och Richard Strauss operor inte minst genom sin goda dramatiska gestaltsförmåga.

Tenoren Ole Aleksander Bang, mottagare av årets Jussi Björlingpris, hade de som besökte konserten på Skansen den 6 augusti hört där. Han går liksom Elisabeth Sundin på Operahögskolans masterutbildning i Stockholm, men första året, och han är redan engagerad till Malmöoperan, där han ska sjunga i Karl-Birger Blomdahls opera ”Aniara” (det är i år 100 år sedan Blomdahl föddes). Ole Aleksander Bang är en fin, lyrisk tenor med mycket höjd, något han demonstrerade i Tonios (om uttrycket tillåts) halsbrytande aria ”Ah, mes amis, quel jour de fête” ur ”Regementets dotter” av Donizetti, där höjdtönen satt ”som en smäck”.

En ”övertäckningsartist” hade också Stefan Olmårs hittat, klarinettisten Carl-Johan Bladin, son till tenoren Christer Bladin, som själv medverkat bl.a. vid Jussi Björlingsällskapetets konsert på Skansen 2012. Carl-Johan spelade musik av Maurice Ravel, bl.a. ett arrangemang för klarinett och piano av hans kända ”Pavane för en död prinsessa”.

Efter denna musikaliska traktering väntade lekamlig spis för dem som bokat sådan, en mycket välsmakande ”italiensk” buffé (där man bara tar lite grand av varje rätt men till sist upptäcker, att man tagit alldeles för mycket mat). Så när kroppen fått sitt, fick själen också sitt. Sedan satte sig syskonen Ann-Charlotte och Lars Björling på podiet och spelade inspelningar med pappa Jussi tillsammans med Stefan Olmårs och Harald Henrysson – en både njutbar och intressant stund.

Ströms Bruksorkester.

Ole A. Bang, C.J. Bladin, E. Sundin och N. Gustén.

A-Ch. Björling, H. Henrysson, L. Björling, S. Olmårs.

Nils Gustén, bas i ”Katalogarian”.

Nu var den första dagens program slut, och vi begav oss till vandrarhemmet ”Kustleden” och blev där mottagna av paret Adlercreutz, som visade oss till våra kvarter.

Nästa morgon klockan nio stod frukosten serverad på vandrarhemmet. Vi hade gott om tid på oss, för först halv elva började dagens program, som inleddes med att Johan Adlercreutz gav oss en intressant och engagerad föreläsning om Strömsbruk och dess historia. Han och hans kanadensiska hustru Jaye startade alltså vandrarhemsverksamhet (med bl.a. kanotuthyrning och kameramuseum!) för några år sedan, och har i år haft över 6 000 gästnätter! En stor del av gästerna är utländska. Man undrar hur de bär sig åt, men det är förstås en fråga om hårt arbete och goda kontakter.

Söndagens andra programpunkt utgjordes av att Lars Björling sjöng sånger ur sin farfars och fars repertoar plus ett par ur farbröderna Göstas och Olles, och han ackompanjerades av Samuel Skönberg, som man alltså också kunnat höra vid konserten på Skansen en knapp månad tidigare. Därefter samtalade Lars med Harald Henrysson framför allt om David Björling, och det framkom då bl.a., att han som vuxen hade besökt Strömsbruk och uppträtt där med sina tre pojkar.

Därmed var Jussifesten i Strömsbruk slut för i år, men Stefan Olmårs vill gärna ordna en ny nästa år. Den har alla förutsättningar att bli lika värd att besöka. Här fick vi nu dels höra unga, lovande artister i olika stadier av sin utveckling, dels höra Jussi Björlings tolkningar i några av hans många inspelningar, dels möta två av Jussis barn och slutligen få veta något om en liten bruksort i Hälsingland med björlinganknytning. Strömsbruk blir nog värt en resa även nästa år!

CALLE FRIEDNER

TEXT & FOTO

Lars Björling.

POSITIV KRITIK AV JUSSIS KONSERT I KÖPENHAMN

Som vi alla torde veta vid det här laget kom det ju en sensationell CD i våras. Den innehöll en inspelning från Falconer Salen i Köpenhamn från i oktober 1959, då Jussi ackompanjerad av Bertil Bokstedt gav sin sista konsert i Danmark, samt en utsändning av "The Voice of Firestone" från 1952. Skivan har mottagits mycket positivt, och här är några citat.

Audiophile Audition, som presenterar sig som en obunden internationell nättidning, var i mars en av de första att skriva om skivan. Man inleder med "Sångentusiaster må säkert jubla över att en tidigare opublicerad bandinspelning av Jussi Björling nu dyker upp". Recensenten, Gary Lemco, skriver vidare, att Björling då hade haft ett par hjärtattacker men ändå visar upp en utmärkt röst med föga tecken på ansträngning i det höga registret. "Die Mainacht" "spinner med silkesmjuk sinnesrörelse". Liszts "Es muss ein Wunderbares sein" har "den särskilda timbren och kraften som Carusos änka ansåg mest av allas påminde om hennes makes". När Lemco skriver om Griegs "En Svane" och "En Dröm" menar han, att de "innehåller den där utsökta kombinationen av bitterljuvt, som Björlings röst – ibland också Flagstads – kan fånga så out-sägligt, bel canto färgad med tragisk medvetenhet. Tostis "Ideale" visar Jussis konst i ett nötskal. I den efterföljande inspelningen från "The Voice of Firestone" 1952 är Jussis röst lättare, och Jussis "rymliga och sömlösa legato" jämförs åter igen med Caruso men också (med viss tvekan) med Gigli och di Stefano.

I Amerikanska Fanfare Review skriver David Cutler, att "den här CDn utgör förvisso ett jättefynd ... som vi måste vara mycket tacksamma för". Han menar också, att visserligen led Jussi av hjärtproblem, men "mirakulöst nog hade inte detta någon påverkan på själva rösten", och han ger en rad exempel på detta och kallar skivan "högst rekommendabel".

Även i en av Danmarks största tidningar, Berlingske, hyllas skivan. "Jussi Björling är fortfarande den bäste", lyder rubriken till Søren Schauers recension. Ackompanjatören, Bertil Bokstedt, kallas "glimrende", och "resultatet är något av det vackraste en sångälskande själ kan ha i öronen". "Dies Bildnis ist zaubernd schön" ur "Trollflöjten" menar han nog sjungs annorlunda idag, men "man kan nästan inte föreställa sig romanserna av Grieg och Sibelius och till sist "Zueignung" av Richard Strauss i en skönare strupe". Ja, recensenten är uppenbarligen djupt berörd när han skriver: "Perfektion är något

självkänt på Jussi Björlings glömda skiva, en förutsättning för att han alls vågar uppta vår tid, varvid han tar oss med mot himmelen och nästan gör lyssnarens hjärta för stort i bröstet".

Vi har också fått en recension från American Record Guide, där signaturen "Rosen" (= Ed Rosen, en operaentusiast som gett ut många piratinspelningar, bosatt i New York) är mycket entusiastisk. Han skriver bland annat, att "för det mycket stora antalet björlingfans har tillgängligheten av en tidigare opublicerad björlinginspelning samma lockelse som en ny tutankhamongrav för en egyptolog". "Rosen" menar också, att på den här skivan hittar man två sådana juveler, den andra då inspelningen från "The Voice of Firestone" den 10 mars 1952 (fast där har han fel – den har faktiskt funnits tillgänglig tidigare om än inte komplett). Om inspelningen från Falconer Salen i Köpenhamn skriver han vidare: "Hans sång är känslig och förnimmelig, och jag uppskattar i synnerhet hans visartade framförande av Schuberts "Die Forelle". Bland de skandinaviska sångerna utmärker sig särskilt "Jungfrun under lind" med sitt inledande pianissimo. Bertil Bokstedt får också en eloge för sitt skickliga och känsliga ackompanjemang. När det gäller Firestoneframträdandet påpekar recensenten, att trots att konserten i Köpenhamn är sju år yngre än denna, märks ingen försämring av Jussis röst. "Dessutom ger han mindre saker som de inledande och avslutande sångerna av Firestone och den något ointressanta "Sylvia" av Speaks samma nitiska och intelligent behandling, som han ger betydligt värdigare stycken", skriver "Rosen" vidare. Ljudet är ibland inte helt bra, men, menar han samtidigt, det är vad man kan vänta sig av äldre inspelningar. "Detta är ett "måste" för varje 'björlingaficionado' och en underbar introduktion för folk som just gör sin bekantskap med denne store man", slutar "Rosen" i American Record Guide.

"Ett måste" tycker också Hanna Höglund, OPUS recensent, att skivan är. Hon är imponerad, både av Jussi själv och av Bertil Bokstedts ackompanjemang och betonar närvarokänslan man får på skivan, när man hör publikreaktionerna på Jussis annonser. Om Jussis röst skriver hon: "Inga spår av hjärtproblem eller psykisk påfrestning här inte." Däremot är hon mindre imponerad av Firestoneinspelningen från 1952, men det beror inte på Jussi utan på inramningen. Av Leslie Barcza, en musikälskare i Toronto, hade vi i nr 54 våren 2015 en berättelse om hans "pilgrimsresa" till Jussi Björling-museet. Nu skriver han på sin blogg, barczablog.com, om sina intryck av den nya skivan. Han börjar med att berätta om

sin beundran av Jussi Björling: "Den odödliga rösten kom från en dödlig", skriver han. Han är också mycket entusiastisk över skivan, som han menar ingalunda bara är något för Jussifans utan för var och en som tycker om god sångkonst och vacker musik. "Blomsterarian" är mera romans än opera genom sina anmärkningsvärda skiftningar av rytm och klang, en fenomenal psykologisk tolkning olik något man kan höra i ett operahus." Bracza anser också, att flera av numren "är de mest perfekta framställningarna av just de här sångerna, som jag någonsin har hört..." Han nämner särskilt "Säv, säv susa", "Zueignung" och "Die Forelle", där Bracza skriver: "Detta är första gången jag har hört "Die Forelle" sjungen av någon, som varit känd som en lysten fiskare, en lekfull tolkning olik allt annat jag hört."

Som sig bör har nu den stora operatidningen "Opera News" också kommenterat den sensationella skivan med konserten i Köpenhamn. Den ges ut av The Metropolitan Opera Guild (Metropolitanoperans vänförening), och kritikern Ira Siff säljar sig där till de tidigare här citerade kollegorna med en mycket positiv recension. "På 1950-talet, när romanskonsert blev en plattform för sångare som Dietrich Fischer-Dieskau och Elisabeth Schwarzkopf ... med publiken i hänfört religiös tystnad utan att våga något så vulgärt som att applådera under en avdelning sånger, fortsatte Björling att föredra att blanda en bred samling tonsättare i samma program genom att peppra ett framträdande med några arior, som han snarare tolkade med klangen än med texten som grund", skriver Siff. Och om

Jussi Björlings tolkning av Tostis "Ideale" skriver han att "Tostis sång låter som om den vore skriven just för denne sångare, så naturligt och genomträngande låter Björlings röst denna hänförande melodis livfulla text strömma fram."

"Opera News" är alltså en amerikansk operatidning. Den främsta brittiska i samma genre är "Opera", och även dess recensent, David Shengold, är positiv till den här utgåvan. "Tenoren, i mycket god form – några uthållna toner är aningen matta, och som vid konserten i Carnegie Hall 1955 är en del fortetoner lite korta – förenar sig med den nitiske om än inte alltid skrupulöst noggranne ackompanjatören Bertil Bokstedt...", skriver han och är därmed den mest "petige" av de recensenter vi läst. Om "Blomsterarian" skriver han att den saknar "den ultimata dynamiska förfiningen men är smidig och varm". Hans omdöme om Idabelle Firestones sånger, som inleder och avslutar inspelningen från "The Firestone Hour" 1952 är att de är "sirapssöta", men han erkänner också, att de var obligatoriska nummer för sångarna att framföra. Det finns dock några saker recensenten kapitulerar inför: "I romanserna får man smaka på tonernas rent sensuella skönhet och kan notera, att skandinaviska sånger får en mer verbal och därigenom emotionellt specifik egenskap. Björlings avslutande diminuendo i Tostis "Ideale" förblir något av ett underverk", skriver David Shengold bland annat.

CALLE FRIEDNER
ÖVERÄTTNING & SAMMANSTÄLLNING

Foto: Folke Hellberg, DN/Scanpix

I Köpenhamn minns man

Erik Wilmann i Köpenhamn berättar följande:

"Häromdagen besökte jag min skivhandlare i inre Köpenhamn. I butiken fanns åtskilliga exemplar av Jussi-skivan och skivhandlaren berättade för mig att en del kunder köpte den därför att de bevistade konserten 1959 och nu önskade att få lyssna på den igen!"

Med andra ord: minnet är uppenbarligen levande hos dem som hade lyckan att vara med, när Jussi Björling gav sin sista konsert i Köpenhamn för 57 år sedan, och fortfarande är i livet, och att man vill återuppleva ett starkt konsertminne är ett skäl så gott som något för att köpa en skiva, och kanske också berätta för dem som inte var med.

RÄTTELSE: I förra numrets artikel om Mafalda Fávero stod felaktigt att hon sjöng mot den unge Pavarotti i "Bohème" 1961. Uppgiften var hämtad från en artikel av den vanligtvis synnerligen vederhäftige John Steane. En annan källa uppger emellertid att hon regisserade "Bohème"-föreställningarna med Pavarotti, vilket bättre överensstämmer med uppgifter om att hon drog sig tillbaka från scenen redan 1954. Hon hävdade att hon begick misstaget att sjunga Madama Butterfly, vilket förkortade hennes karriär med fem år.

GÖRAN FORSLING

EN AMERIKARESA *med Björlingska förtecken*

DEL 2 – FORTSÄTTNING FRÅN NR 56

Efter att sommaren 1980 ha besökt Jack Porter och The Jussi Bjoerling Memorial Archive i Indianapolis och Anders Björling med familj på Gustavus Adolphus College i St. Peter, Minnesota, återvänder Calle Friedner till staten New York.

En person som intresserade mig var Bette Wermine. Hon var amerikanska, hade varit en utmärkt mezzosopran och engagerad på Stockholmsoperan under femtiotalet och gift sig med Jussis bror Gösta, men efter det att han hade dött 1957, hade hon snart återvänt till Amerika. Nu hade hon sedan många år en annan man, som hette Nick, hade italiensk bakgrund och hade varit operasångare han också.

Bette och Nick bodde i en mindre villa en bit från staden Uticas centrum i staten New York. Egentligen skulle vi ha fortsatt dit när vi ändå var i Schenectady, men Bette hade skrivit att de skulle resa bort. När vi sedan hade ändrat våra resplaner, skrev hon att de inte skulle resa bort – därav den något krokiga resrutten. På den tiden fanns varken e-post eller Internet, så man fick skriva brev, faxa och telefonera, då på kvällarna p.g.a. tidsskillnaden. I alla fall skulle vi övernatta hos Bette och Nick – det gick inte att protestera och säga att

radion betalade hotell. Nick var oerhört snäll och vänlig, men synnerligen korpulent och kunde inte köra bil själv utan halvlåg på passagerarplatsen fram i deras stora amerikanare med stolen helt tillbakaskjuten och ryggstödet bakåtfällt så långt det gick för att få plats.

Som så ofta i Amerika stod inte Bette i köket och lagade middag, utan hon och hennes man tog oss med till en italiensk restaurang, där vi bjöds på mat - mycket mat! Jag själv är ingen sylfid och tycker mycket om mat, men när jag tackade nej efter ungefär en fjärdedel av vad Nick lassade in, blev han nästan stött. Bette, som talade praktiskt taget felfri svenska med bara en måttlig brytning, ville inte låta mig gå och lägga mig. Vi hade börjat kvällen med att spela in en intervju, men sedan kom hon loss, och då var det inte bara trevliga saker som kom fram. Hon sörjde Gösta och saknade distans till sina känslor. Bland annat berättade hon, att Gösta vid ett tillfälle hade rest

till USA och där träffat Jussi som skulle ha sagt: "Vad gör du här? Res hem, här finns det bara plats för en Björling!"

Det låter ju ovänligt det där, och jag tror Bette missuppfattade Jussi, som säkert insåg att Gösta aldrig skulle kunna ha en karriär liknande hans egen. Gösta var en mycket bra sångare, men han hade inte Jussis stora röst och unika sätt att sjunga. I Amerika skulle han ofelbart komma att jämföras med sin bror, och den jämförelsen skulle inte utfalla väl – i själva verket skulle man antagligen underskatta honom. Då var det bättre att han stannade kvar på Stockholmsoperan, där han var uppskattad och gjorde en utmärkt insats. Att Jussi skulle ha varit rädd för konkurrens från sin bror kan man utesluta: de stod varandra nära, och att Jussi bara ville honom väl, det förstod säkert Gösta. Bette var inte en ond människa, men hon var väldigt neurotisk och kunde tyvärr snedtända, vilket jag snart skulle få erfara.

Inte förrän klockan två på morgonen släppte Bette mig, och jag kunde äntligen krypa ner bredvid min hustru, som redan hade sovit i flera timmar. Lyckligtvis kunde vi sova ganska länge nästa dag, eftersom vi inte hade något ytterligare engagemang på schemat då. Innan vi lämnade Bette och hennes man, överlämnade jag ett av de första exemplaren av det skivalbum med inspelningar som Jussi och hans bröder hade gjort för Radiotjänst, och som jag producerat. Det skulle jag inte ha gjort. När vi ganska trötta anlände till Hotel Edison i New York på kvällen, låg ett meddelande och väntade: jag skulle omedelbart ringa Bette! Det gjorde jag inte, för vi var, som sagt, ganska trötta. Däremot väcktes vi följande morgon av telefonen, och där var hon: "Du har skrivit att Gösta inte var lika bra som Jussi, med det var han, bu –u –hu!" grät hon. "Men snälla Bette, jag har producerat de här skivorna och radioprogrammen bland annat för att jag tycker att Gösta var en så utmärkt sångare, och att han oförtjänt nästan glömts bort och borde bli bättre ihågkommen, men han var inte lika stor som Jussi, och han gjorde inte samma stora karriär som han", sa jag. "Johodå, du måste se till att ändra texten!" – "Nej, det går inte, den är redan tryckt och albumet är utgivet", vidhöll jag, och tyvärr avslutades samtalet i oenighet.

Jag vill inte säga något illa om Bette Wermine-Björling. Hon och hennes man tog, som sagt, mycket generöst emot oss i sitt hem. Det var därför ledsamt att vi skulle skiljas på det här viset. Och inte nog med det: en tid efter det att jag hade kommit hem, kom kollegan Stig Rybrant in till mig med ett papper i handen. "Jag har fått ett brev från Bette Björling", sa han. "Vad är det här?" I brevet skrev Bette, som kände Stig från sina år på Stockholmsoperan, att han måste se till att hela upplagan av skivalbumet drogs in. Det varken kunde eller ville han, utan sa att han tyckte det jag skrivit om Gösta var alldeles utmärkt. Ja, stackars Bette hade, typiskt nog för neurotiker, svårt för proportioner.

Tillbaka i New York skulle vi nu resa ut till West Hampton

Bette Wermine-Björling med sin man, Utica NY, 1980.

Beach på Long Island för att träffa Fredric C. Schang på hans sommarställe - på vintrarna bodde han med sin fru i Florida. Schang hade redan i tonåren börjat arbeta som journalist och hamnade sedan på en av Amerikas största artistbyråer, Columbia Artists Management. Schang hade upplevt Enrico Caruso, vars engagemang han skötte 1918 - 19, Beniamino Gigli, Richard Tauber, Nicolai Gedda och en lång rad andra av sin tids främsta artister inom den klassiska musiken. En av dem han hade i sitt "stall" var Jussi Björling. Så småningom avancerade Schang till att bli företagets styrelseordförande under många år. Medan hans fru tog hand om min hustru, gjorde jag en intervju med honom. Fred Schang var en man som var van att få bestämma var skåpet skulle stå, men han var inte alls ovänlig. Det här tog sig det lite lustiga uttrycket, att i stället för att till att börja med svara på mina frågor, läste han ur ett manuskript, som han själv hade skrivit. Det var fakta om honom själv, och sådant behövde jag ju också, fast han kom ändå inte undan utan fick svara på mina frågor.

Schang berättade att han ofta fått frågan om hur han ville rangordna de världstenorer, som han hade hört under sitt liv. Det ville han nu inte alls, eftersom han menade att det fanns olika typer av tenorer, lyriska tenorer, wagnertenorer o.s.v. Vissa tenorer ansåg han hade sjungit en speciell roll bättre än någon annan, och som exempel nämnde han den lilla rollen "Den italienske sångaren" i Richard Strauss "Rosenkavaljeren", som han ansåg att Nicolai Gedda gjorde bäst av alla. I valet mellan honom och Jussi satte han Jussi högst, även om han i högsta grad respekterade Gedda, men det var svårt att jämföra dem, eftersom de hade olika repertoar. Nicolai Gedda sjöng en repertoar som låg mycket högt, och det gjorde han på ett alldeles unikt sätt. Att Schang ändå föredrog Jussi berodde dels på Jussis röstkvalitet och dels på att han föredrog Jussis repertoar. När det gällde Jussi och Enrico Caruso, ansåg han att man inte kunde jämföra dem, för Caruso hade "en latinsk" röst, med en sammetslenhet, som nordiska röster saknar. Å andra sidan besitter nordiska röster en klarhet, som latinska

röster har svårt att efterlikna. Caruso var unik, och de latinska sångare som försökt gå i hans fotspår har inte lyckats helt med det. Några, menade han, var naturligtvis mycket bra, t.ex. Gigli. Pavarotti tyckte han mera liknade Gigli än Caruso. När det gällde Jussi Björling hade hans röst en klarhet, som påminde honom om, som han uttryckte det, ”djupa, kalla, nordiska vattnen”, och höjntonerna hade ett ”vinande”, som inget annat lands sångare kan åstadkomma.

När Fred Schang arrangerade den första av General Motors Music Hours, som var den första serien med radiokonsorter i USA, träffade han Jussi Björling första gången. Genom detta blev Jussi känd i hela Amerika. ”Jussi var personligen en trevlig och lättsam person, som aldrig bråkade. Han kunde sina saker, och han berättade en gång att det värsta han visste var, när han måste sitta i timmar och lyssna på andra sångare som behövde lära sig sina roller, medan han själv kunde sin¹. Det var heller aldrig svårt att hitta engagemang åt Jussi – problemet var att tiden inte räckte till. Det skvallrades i Sverige om att Jussi ”brukade” ställa in konserter, vilket inte var sant, och Fred Schang menade att i USA hade han mycket sällan ställt in – faktum var att han inte kunde komma på något fall. Jussi ansåg sig heller inte för god för att sjunga på små orter,

¹ Det förklarar ju också Jussis utbrott mot Georg Solti 1960. Solti tog om och tog om, och det var bortåt 40 grader varmt i lokalen. Till slut gick Jussi därifrån med orden: ”Lär ni er ert – jag kan mitt!”, vilket fick Solti att gå i taket och avbryta inspelningen.

och Schang uppfattade honom som en ödmjuk människa och gladd sig åt att fortsatt vara god vän med familjen Björling. Anders skickade alltid julkort, och Ann-Charlotte hade en tid bott hos paret Schang i sin ungdom.

Caruso och Jussi liknade ändå varandra på så sätt, att de alltid kunde sina saker och var snara till att hjälpa unga sångare med uppmuntrande ord och med rekommendationer till folk som kunde ge dem engagemang, och för detta fick de båda uppskattning och respekt från sina kollegor. De har också efterlämnat en hel del inspelningar, som eftervärlden kan använda som den standard som sång ska bedömas efter, menade han. Kontakten med Schang hade förmedlats av Anna-Lisa Björling, som hade behållit kontakten med honom genom åren. Men förhållandet hade inte alltid varit vänskapligt. I ”Mitt liv med Jussi” berättar hon, hur Schang till en början utnyttjade Jussi. Ofta bokade han konserter med någon mindre förmåga och skrev då i kontraktet, att om arrangören engagerade den här artisten, så skulle han också få Jussi. Dessutom betalade han Jussi alldeles för dåligt, och när Anna-Lisa fick klart för sig detta, tog hon kontakt med Sol Hurok, en stor konkurrent, och frågade vad Jussi kunde räkna på att få för gage, om han gick över dit. Sedan gick hon upp till Schang, som inte ens iddes ta ner fötterna från skrivbordet, när hon kom in, och sa ungefär: ”Vi ska be att få tacka för oss. Nu byter Jussi agentur!” Fötterna åkte snabbt ner - och Jussis gage åkte upp – ordentligt! Men sedan blev de, som sagt, goda vänner.

CALLE FRIEDNER
TEXT & FOTO

Fred Schang med sin hustru i
Westhampton Beach, Long Island, 1980

75-ÅRIG TRUBADUR *i nya kläder*

Jag har i min ägo tre kompletta liveinspelningar av Verdis opera ”Il Trovatore” – eller snarare två. Förra året gav nämligen IMMORTAL PERFORMANCES ut föreställningen på Metropolitanoperan från den 11 januari 1941. Nu har PRISTINE AUDIO gett ut samma föreställning. Vad är idén med det? Vi får väl jämföra de båda utgåvorna!

Immortals utgåva har flera fördelar som skulle kunna göra den till favorit, framför allt det utmärkta texthäftet med ett flertal fotografier och texter om Verdis opera av Stephen Hastings och Charles Osborne. Det innehåller också en detaljerad synopsis av operan, presentation av huvudrollsinnehavarna (och av Stephen Hastings) och slutligen ljudteknisk information av Richard Caniell, som gjort restaureringen. Därutöver innehåller skivorna en inspelning från ”The Voice of Firestone” den 10 mars 1952, där Jussi Björling är solist. Den inspelningen har också publicerats på CDn med Jussis konsert på Falkonercentret i Köpenhamn 1959, som gjort sensation internationellt sedan den nyligen gavs ut på JSP RECORDS JSP 682 (se recensioner på sidorna 18-19).

Nu utmanas alltså den här operautgåvan av ännu en på Pristine Audio. Den utgåvan innehåller inget annat material än själva operaföreställningen, d.v.s. samma framförande som på Immortal. Den har intressanta fast tämligen kortfattade kommentarer av John Haley på omslagets insida men saknar texthäfte och fotografier med undantag av ett av Jussi Björling på omslagets framsida, så vad skulle kunna övertala en operaälskare att välja den utgåvan framför Immortals?

Ja, låt oss undersöka Immortals. Först och främst ska sägas, att ljudkvaliteten är bättre än vad man skulle kunna förvänta sig av en 71 år gammal inspelning. Samtidigt är ljudstyrkan låg, och knastret från originalskivorna är tydligt hörbart (men inte särskilt störande). Nej, Mr. Caniell på Immortal har gjort en bra renovering, men jag uppfattade att en takt del saknas på spår 5 från CD 1, där kören sjunger, vilket nog härör från originalet. Ett annat problem är mikrofonplaceringen. Så dränks t.ex. Jussi ibland av de andra sångarna liksom radio-presentatören Milton Cross av applåderna.

Ljudkvaliteten på Pristines utgåva är mycket bättre. Det låter som en bandupptagning, men eftersom det inte fanns några bandspelare i Amerika 1941, är det inte möjligt. Andrew Rose på Pristine Audio har i alla fall haft tillgång till en annan inspelning gjord parallellt med den Immortal använt, en inspelning som är fri från ovidkommande ljud och med en bättre mixning av mikrofonerna, som det verkar. Det finns här också en rums känsla som saknas på Immortals utgåva, kanske på grund av att utgåvan är nästan helt fri från störningar. En viktig effekt av den överlägsna ljudkvaliteten hos Pristine är att sångarna låter mycket bättre än i Immortals version. Jag

har jämfört inspelningen på Pristine med den bandupptagning i mono Sveriges Radio gjorde på Stockholmsoperan av ”Trubaduren” 1960, BLUBELL ABCD 45, Jussi Björlings sista föreställning i Sverige, och den står sig gott trots att 19 år gått mellan upptagningarna och ljudtekniken under tiden förbättrats avsevärt.

Så vilken av dem ska man välja? Ja, först ska sägas, att föreställningen i sig själv är mycket bra, och jag gillar Ferruccio Calusios uppfriskande tempi, som är en god anledning till att köpa åtminstone en av utgåvorna. Immortal ger ju The Voice of Firestone som extra bonus plus ett utmärkt texthäfte, men har man Firestone och inte behöver de detaljerade kommentarerna, vill jag rekommendera Pristine, eftersom man absolut får en bättre lyssnarupplevelse genom den. Jag är glad att ha båda.

CALLE FRIEDNER

VERDI: IL TROVATORE. INSPELNING FRÅN METROPOLITANOPERAN I NEW YORK DEN 11 JANUARY 1941. JUSSI BJÖRLING, TENOR, MANRICO; NORINA GRECO, SOPRAN, LEONORA; FRANCESCO VALENTINO, BARYTON, GREVE LUNA; BRUNA CASTAGNA, MEZZO-SOPRAN, AZUCENA; NICOLA MOSCONA, BAS, FERRANDO; MAXINE STELLMAN, SOPRAN, INEZ; LODOVICO OLIVIERO, TENOR, RUIZ; ARTHUR KENT, BARYTON, EN ZIGENARE; FERRUCCIO CALUSIO, DIRIGENT. PRISTINE AUDIO, PACO 134, 2 CDS OCH IMMORTAL PERFORMANCES (1052-2).

Följande artikel är det sista av det tiotal bidrag som Jan Sterner skrev för vår tidning. Han avled i augusti 2015, åttiofem år gammal, och var en vänsäll, hjälpsam och kunnig man, som det är lätt att minnas med stor värme. Jan växte upp i Östergötland, tog studentexamen i Motala och studerade sedan i Uppsala. Från 1962 verkade han som lektor i svenska och engelska i Gävle, och fick då för sin verksamhet som kulturskribent Gävle stads kulturpris. 2004 flyttade han och hustrun Birgitta till Uppsala. Redan som ung tonåring var Jan, till skillnad mot jämnåriga som föredrog jazz och swing, en stor Jussibeundrare. Han applåderade rentav sönder sitt klockarmband när han första gången fick tillfälle att höra idolen vid en av hans konserter på det tidiga firrtioalet i läroverkets aula i Linköping. I juli 1952 blev nästa tillfälle, på Malmsslätt utanför Linköping, och då lyckades han även träffa Jussi på Frimurarhotellet efter konserten och få hans autograf. Mötet blev ”ett dyrbart minne av en människa, som med sin fantastiska sång gjort livet lättare att leva för mig och många andra världen över”.

Under sin studietid hörde Jan i maj 1953 Jussi Björlings sista konsert i Uppsala och den 22 juli 1956 bevistade han de två konserter i Furuvisparken, som blev Jussis sista där. Jan var vän till familjen Nygren, som ägde parken, och intervjuade dem för sina artiklar i vår tidning om Jussi i Furuvik. I Stockholm hörde han Jussi vid två tillfällen: i Manon Lescaut mot Elisabeth Söderström den 20 december 1958, med en Des Grieux som var i enastående form både sång- och spelmässigt, och i maj året därpå på Skansen under Djurgårdsmässan. Jan stod då nära scenen och oroades av att Jussi inte såg lika frisk ut som tidigare. Han var nog också en av de få som uppfattade Jussis framvisade svar när presentatören Edwin Adolphson hade sagt i mikrofonen ”När du sjunger Jussi, får jag lust att gråta ibland”: ”Jaså, låter jag så illa?”.

HARALD HENRYSSON

VILKEN TENORRÖST ÄR VACKRAST?

Vilken tenorröst är vackrast? Det är en bra fråga utan definitivt svar. En smaksak. Det finns tenorer och tenorer. Om man börjar med ”lyrisk tenor”, så är det den högsta tenorstämman (”tenore leggero” på italienska, leggero = lätt, smidig). Jag bortser då från den onaturliga sångprodukten, ”countertenor”, som är en form av falsettsång i alt- eller mezzosopranläge. Den lyriske tenoren sjunger helst t.ex. Mozartroller som Tamino, Don Ottavio eller roller i operor av Rossini och vissa av Puccini, Donizetti och Bellini m.fl. Ett exempel på en sådan tenor är Nicolai Gedda (f. 1925). Ibland finns det tyngre dramatiska roller i facket som kräver en lite mörkare klangfärg - eller timbre som man också säger. Redan 1953 spelade Gedda in ”Madama Butterfly” med Maria Callas under ledning av Herbert von Karajan. Om en lyrisk tenor som Gedda sjunger dramatiska roller som Lohengrin och Radamès i ”Aida” är det inte alltid så lyckat; Gedda själv ansåg senare, att det var ett misstag att ta sig an Lohengrin, en roll som inte passar för en lyrisk tenor. Jfr nedan. Gedda spelade in fler skivor än självaste Jussi. Jag vill särskilt framhålla ”La Traviata” från 1971 med honom och Ileana Cotrubas och Cornell MacNeil. Skivan har digitaliserat stereoljud. Beniamino Gigli (1890 – 1957) var en lysande lyrisk tenor, som dock även sjöng mer dramatiska roller. Jag hörde honom i konserter i Stockholms Konserthus 1952 och 1954.

Programmen omfattade mest italienska sånger, några barockarior. I dessa briljerade han med sin utsökta mezza voce (halvröst). Han var en fin representant för den s.k. bel canto, det italienska sångsättet, som lägger tonvikten på känslöbetonad klangskönhet. Tyvärr, måste man nog säga, överdrev Gigli ibland bel cantot med sockar och stönanden för att framhäva känslor. I sånger som ”Caro mio ben” av Giordano och ”Amarilli” av Caccini var han utomordentlig men i arior med fortan märktes en ansträngdhet och matthet i klangen beroende på åldern (64). Förståndigt nog hade han transponerat några höga toner.

Jussi Björling satt med Anna-Lisa på första raden. Det sägs, att han viskade till henne, att så länge skulle han inte vilja hålla på. De båda stortenorerna kom bra överens. Det sägs, att en gång låtsades de träta om vem som var bäst av dem, men det var på skämt.

Trots sin vacklande hälsa sjöng Gigli cirka 10 extranummer men efter en paus kom han tillbaka på scenen iklädd ulster och hatt, lade igen flygellocket och sa med glimten i ögat: ”Finito!”

Giglis företrädare som tenorkung ansågs Enrico Caruso (1873-1921) vara. Han kan karakteriseras som ”lyrisk-dramatisk tenor på gränsen till dramatisk tenor (se nedan). Kärnan i hans röst var lite barytonal men klangfärgen lyrisk med en oöverträffad sammetslen mjukhet. Högdtonerna kan låta pressade men har stor volym. Hur kan man bedöma hans röst? Det finns en rad inspelningar, även nyutgivna, t.ex. på märket Naxos, där man är specialist på att fräscha upp gamla inspelningar med s.k. ”ADD-teknik” (Analog inspelning redigerad Digitalt och graverad på Digital skiva). Resultatet är förbluffande bra. Man kan ta bort eller reducera biljud, alltså skrapet från den gamla inspelningen. Faran är dock, att ljudet förvanskas. Digital remastering kallas det också.

Så kommer jag till allas vår Jussi. Vem av de föregående tenorrösterna påminner han om? Ingen. Han är givetvis min favorit men jag placerar Caruso som nr. 2. Varför? På grund av att Jussis höjdtoner överglänser Carusos och alla andra tenorers.

Jag tycker allra bäst om Jussis 1950-talssång. Rösterna har mörknat lite och fått bättre dramatisk uttryckskraft. Det märkliga är att han redan under sin ”lyriska period” sjöng ”Aida” och ”Trubaduren” 1935. Fantastiskt! Han var bara 24 år! Därmed inte sagt att jag har reservationer mot Jussis 30-tal. Redan 1943 avnjöt jag hans röst live i Linköping och det var med vällustrysningar. Sedan hörde jag

honom sex gånger, varav två ”live”, d.v.s. utan mikrofon. Som jag nämnde föredrar jag den ”lyrisk-dramatiska” Jussi från 1950-talet. Vilken kraft i inspelningarna av bl.a. ”Aida”, ”Turandot” och Verdis ”Rekviem”! Ur den sistnämnda tröttnar jag aldrig på att lyssna på ”Ingemisco tamquam reus” och njuta av den dramatiska tolkningen av Turiddu, t.ex. ”Addio alla madre”, i Mascagnis ”På Sicilien”. Den hade väl Domingo inte hört då han en gång i en intervju sa, att det gäller att inte sjunga enbart vackert utan även dramatiskt. Å andra sidan berömde han Jussis tolkning av Graalberättelsen ur Lohengrin. Den är full av innerlighet och andakt ansåg han.

Som Jussis efterträdare på tenortronen sätter jag Luciano Pavarotti (1935 – 2007). Som bekant beundrade han Jussi och sade sig ha lärt mycket av hans sångsätt. Deras röster kan ha vissa likheter. Luciano började liksom Jussi mer lyriskt men rösten mörknade något med åren, och han sjöng en ”tyngre” roll som Otello på skiva. Även Jussi lär ha haft funderingar på att sjunga Otello och Lohengrin. Det var kanske bra, att han inte gjorde det. Geddas försök med Lohengrin var inte bra för hans röst som vi sett.

Nu kommer jag till de mörkaste tenorrösterna, de dramatiska. Jag börjar med Plácido Domingo. Han började sin sångarbana som baryton och har nu återgått till det röstläget med bl.a. Simone Boccanegra av Verdi. Det är lite skumt för en äkta tenor! (Nej, jag skämtar.)

Som tenor sade han en gång i TV, att hans enda problem var höjdttonerna, som han fick arbeta hårt med. Han är beundransvärt allsidig och har en fin teknik. Tänk att kunna sjunga Puccinis och Wagners tenorroller med samma bravur. Hörde ni en sändning på TV från Moskva, kanalen Mezzo? Plácido sjöng Siegmunds vårsång ur ”Valkyrian” av Wagner. Tänk att vid 74 års ålder kunna sjunga en tenoraria så! Han dirigerar också.

Stor till kroppsbyggnad och röstvolym var dansken Lauritz Melchior (1890 – 1973). Det har påståtts, att Jussi en gång sagt, att flygplanet de for med lutade åt det håll där Melchior satt. (Givetvis ett skämt!). Melchior var inte bara kraftigt byggd, han var lång också.

Två italienska tenori spinti hade också stor röstvolym: Mario del Monaco (1915 – 82) och Franco Corelli (1921 – 2003). Set Svanholm (1904 – 64) kallades ”Unser Set” i Tyskland p.g.a. sina kvalifikationer som Wagnertenor. Han började liksom många hjältetenorer sin sångarbana som baryton. Man talade om hans ”stålblanka” höjd. Torsten Ralf (1901 – 54) hette en berömd svensk wagner-tenor. Han debuterade på Metropolitanoperan 1945 och sjöng sedan där under tre säsonger. Dessutom var han mycket uppskattad i Tyskland.

Samtida med Jussi var Giuseppe di Stefano liksom svensken lyrisk dramatisk tenor och med samma repertoar. Tyvärr drabbades han av röstproblem vid samma tid som Maria Callas. De gjorde på slutet en gemensam turné, som blev en katastrof med två röster på retur.

Nu kommer jag till ytterligare en bra fråga, d.v.s. svår att besvara. Vem eller vilka av de nu levande tenorerna kan mäta sig med de äldre, nyss nämnda. Svaret är, att det finns en rad utmärkta tenorer, men ingen som sticker ut över de andra. I min genomgång av lyrisk tenorer vill jag nämna tre sydamerikaner: Juan Diego Flórez

(f. 1973), Ramón Vargas (f. 1960), och Rolando Villazón (f. 1972). Som vanligt är det svårt att dra en gräns till ”lyrisk-dramatisk” tenor. Vargas och Villazón sjunger mest Gounod, Massenet, Donizetti, Puccini och tidig Verdi. Flórez tar sig mest an Rossini, Donizetti, Mozart.

Den italienska tenoren Salvatore Licitra (1968 - 2011) dog i en mc-olycka och Villazón fick röstproblem. ”Han kom, han hostade, han rejste” skrev en dansk tidning 2007 efter två röstkollapser, som drabbade Villazón i Köpenhamn.

Licitra var en trolig efterträdare till Pavarotti. En lyrisk tenor med dramatiska talanger. Jag hörde honom flera gånger i den franska musikkanalen Mezzo i bl.a. ”Aida”, ”Trubaduren”, ”Turandot” och ”Ödets makt” (av Verdi). Timbren kunde ibland påminna lite om Jussis. Högdtonerna var lysande men inte riktigt så pregnanta som Jussis och Luciano Pavarottis. Han sjöng ofta med Nina Stemme. Slarver som inte hade en mc-hjälm vid olyckan! Argentinararen Marcelo Álvarez (f. 1962) har en ”rund”, sensuell klangfärg i sin röst. Man kunde höra honom i en föreställning från Met i Mezzo, då han sjöng mot min finska sopranfavorit Karita Mattila i en underbar Tosca. Bland lyrisk-dramatiska tenorer kan nämnas José Cura från Argentina (f. 1962). Han både sjunger och dirigerar, ibland t.o.m. samtidigt, som vid en konsert i Dalhalla för cirka 10 år sedan. Han vände sig växelvis mot publiken och orkestern. Det var ingen lyckad kombination. På senaste tiden har han inte hörts så mycket men sjöng nyligen Otello i musikkanalen Mezzo.

Två lyrisk-dramatiska tenorer av hög klass är italienaren Fabio Armiliato (f. 1956). Han medverkade i Woody Allens film ”Förälskad i Rom”, där han spelade en begravningsentreprenör med sångröst, som bara kunde sjunga inne i en duschkabin. När han skulle göra sin operadebut fick man ställa in en duschkabin på scenen, och när han skulle sjunga en aria klev han först iklädd badbyxor in i duschen.

Till mina favoriter bland nu levande tenorer hör Roberto Alagna (f. 1963). Han och Álvarez har ungefär samma repertoar: italiensk och fransk opera. Alagna har italienskt påbrå men är fransman. Alagna har en mera nordisk timbre och lätthet för höjdtoner. Jag sätter honom högt.

Till sist två dramatiska tenorer, sydafrikanen Johan Botha (1965 - 2016) och Jonas Kaufmann (f. 1969). De tävlar om rangen som världens ledande wagnertenor. Läsarna blir kanske förvirrade över att jag inte värderar Kaufmann högre än Botha. Den förre, alltså Kaufmann, har en strålände höjd men hans timbre håller inte hög klass och hans röst låter barytonal. Han tilldelas ofta italienska och franska roller där hans ”grötiga” röstklang inte passar. Sådana som Puccini, Massenet och Gounod. Med sin stora volym på rösten passerar han däremot i wagnerroller, och som Otello och Radamès m.fl. dramatiska roller. Rösterna har som sagt en biton, en ”grötig” eller ”halsig” klang, som inte finns hos t.ex. Álvarez och Alagna.

Kort sagt: jag sätter Alagna, Licitra och Álvarez i en klass för sig bland 2000-talets tenorer.

JAN STERNER
FOTO: PRIVAT

SUE FLASTER en presentation

Sue (egentligen Susan) Flaster är ett namn som ofta dyker upp. Många vet kanske, att hon är amerikanska och gift med Harald Henrysson, några av oss har också träffat henne, men vad hon sysslat med under sitt liv, och hur hon kom i kontakt med Jussi Björlingsällskapet är det nog inte så många som känner till, och vi är därför glada att här få låta henne presentera sig själv – med glimten i ögat.

När min make skämtsamt talar om mina goda egenskaper, börjar han alltid med att säga, att jag har en utmärkt musiksmak (och att jag sjunger med övertygelse). Det var denna speciella smak som ledde till att mitt liv ändrades påtagligt vid en tidpunkt, när mitt största bekymmer var, hur snart efter min pensionering jag skulle kunna skaffa mig en hund.

Efter trettio år av arbete med olika delar inom bokutgivning och förlagsverksamhet, distribution och grosshandel – bodde jag i Nashville, Tennessee (ja, egentligen i LaVergne) och letade efter CD-skivor med Jussi Björling. Som försäljningschef hos en stor bokgrossist reste jag en hel del i USA och fick då utmärkta tillfällen att besöka musikaffärer. Så föll det mig in att skriva till George Jellineck [på radiostationen WQXR] och fråga, om han tänkte reprisera några program i sin serie om Björling, som jag delvis hade hört när jag bodde i New York. Han svarade snabbt och berättade om the Jussi Björling Society-USA och chatgruppen på Yahoo. En timme senare hade jag gått med i båda. Någon gång 1998 fick jag se, att Chicagos stadsbibliotek hade ett Jussi Björlingarkiv. Eftersom en god vän till mig var inköpschef för biblioteken i Chicago, frågade jag om han kunde ordna, så att jag kunde bli insläppt

i arkivet. Nästa gång jag besökte Chicago gick jag igenom det och spelade – för första gången för mig – konserten i Bergen, som fanns på ett rullband. På insidan av bandasken stod skrivet ”Tillhör familjen Björling”. Jag skrev om det på yahoochatten, och Harald svarade. Därmed inledde han en konversation, som fortgår än idag till frukost, lunch och middag. Mitt engagemang hos JBS-USA inleddes nästan omgående, och jag hade möjligheten att fungera som president, när grundaren Dan Shea ville ta en paus. Jag är stolt över att vi under min tid på den posten genomförde två lyckade konferenser (inklusive den i St. Peter, Minnesota, vid hundraårsminnet av Jussis födelse), etablerade ett välfungerande system för att publicera nyhetsbrev och tidningar och gav ut det sensationella CD-albumet med fyra skivor, ”JB Live”. Jag sitter fortfarande i sällskapets styrelse, f.n. som sekreterare, förmodligen för att ingen annan kan övertalas att föra protokoll vid våra möten.

Att tillbringa somrarna i Sverige med Harald har visat sig väldigt nyttigt för båda våra styrelser, eftersom vi därigenom ofta kan kommunicera snabbt och direkt och helt enkelt få saker gjorda. Jag har också haft förmånen av styrelsens och medlemmarnas varma välkomnande vänskap och familjen Björlings. Jag hoppas fortsätta med allt detta genom Clintons år som president.

SUE FLASTER
FOTO: GÖRAN FORSLING

Debutkyrkan blir kulturskola

Den 12 december 1915 debuterade Jussi Björling tillsammans med sina bröder Olle och Gösta inför publik. Debuten ägde rum i Trefaldighetskyrkan i Örebro, där familjen just då bodde.

Den 12 december 2010, alltså på dagen 95 år efter Jussis debut, gav delar av Stockholms Gosskör under ledning av Karin Skogberg Ankarmo och med Erik Wadman vid pianot i Jussi Björlingsällskapets regi en minneskonsert med program ur pojkarne Björlings repertoar. Solist var Raymond Björling.

I Trefaldighetskyrkan har enligt Nerikes Allehanda i många år körledaren Krister Kallin haft sin verksamhet, men nu får han lämna den, eftersom ägaren beslutat hyra ut till Kulturskolan, och där är man mycket nöjd, eftersom Trefaldighetskyrkan ligger nära Kulturskolans övriga lokaler. Den är nu tänkt att fungera som repetitionslokal för teater, kör och orkester, men man kommer också att ge teaterföreställningar och konserter där.

En orsak till att fastighetsägaren nu hyr ut den till Kulturskolan är att man

där kommer att utnyttja den mer än vad Krister Kallin skulle göra, och fastighetsägaren påpekar bland annat, att uppvärmningskostnaderna är höga. En följd av det fick artisterna erfara den 12 december 2010, för konserten fick då ges i iskalla lokaler. Om Jussi och hans bröder frös 95 år tidigare vet vi däremot inte.

CALLE FRIEDNER

Maria Hegborn, tidningens nya grafiska formgivare

Med en utbildning inom grafisk formgivning på Istituto Canossiano i Verona (Italien), samt en kandidatexamen i medieutbildningen Produktionsledare/Media på Malmö Högskola, frilansar jag som grafisk formgivare, produktions- och projektledare, fotograf och illustratör. Jag har formgivit bl.a. fotoböcker, programblad, cd-konvolut, affischer, skapat logotyper och hemsidor, samt engagerat

mig i flera projekt och samarbetat med olika verksamheter. Jag har ett stort intresse för opera och klassisk musik, och samarbetar flitigt med ett fristående operasällskap. Att ta mig an layouten av Jussi Björlingsällskapets tidning ser jag som en riktigt spännande och intressant utmaning!

MARIA HEGBORN
FOTO: CALLE FRIEDNER

Jussi Björlingmuseet

Borganäsvägen 25
784 33 Borlänge
0243-742 40
www.borlange.se/jussibjorling
jussibjorlingmuseet@borlange.se
Museichef: Jan-Olof Damberg

Öppettider

Vintersäsongen (september – maj)
Helgfri tisdag – fredag 12-17

Sommartid (juni-augusti)
Måndag-fredag 11-18
Lördag 10-14
Söndag 12-17

Besökssiffrorna kommer i år glädjande nog att överträffa de båda senaste årens. Den eventuella flytten av museet kommer inte att bli av förrän tidigast 2018. Verksamheten fortsätter alltså i de nuvarande lokalerna som tidigare. Vid pressläggningen av Jussi Björlingsällskapets tidning var vårens program ännu inte klart, varför den som tänker besöka museet uppmanas att besöka museets hemsida eller ringa till museet.

ÅRSMÖTE 2017:

Den som vill delta i årsmötet 2017 bör vika lördagen den 4 februari för detta. Mer information finns att läsa i kommande nyhetsbrev.

Ekonomibrev

Jussi Björlingsällskapets Tidning
Pär Bäckström
Götgatan 91, 5 tr
116 62 Stockholm

PALLADIUM i Malmö

Den pampiga biografen på gågatan, mellan Stortorget och Gustaf Adolfs Torg i Malmö, invigdes 1920, och har haft besök av många stjärnor under tidernas lopp, eftersom lokalen även tjänat som konsertlokal.

Helan och Halvan passerade på sin Sverigeturné 1947. Turnén blev ett publikt fiasko, mycket beroende på att kunskaperna i engelska var blygsamma på den tiden.

Annat var det när Carola blev ett begrepp 1983. Fullsatt!

Jussi besökte Palladium två gånger. Först redan 1933, 9 april och sedan nio år senare, 25 oktober 1942. 1933 sjöng han en uppskattad konsert med Sångarcirkelns kör, men 1942 var han i ensamt majestät tillsammans med pianisten Gunnar Ahlberg, som ofta fanns med på Siarö på somrarna. Därav namnet "Ahlbergs terrass", där hammocken brukar stå.

Tonsättaren Lars-Erik Larsson recenserade den tidiga konserten. "*Herr Björling är ägare till ett sällsynt gott röstmaterial.*" Och fullsatt var det.

Även den karismatiske tonsättaren Sten Broman var på plats bägge gångerna som Jussi uppträdde. "*Jussi Björling har nått toppen i sin genre, och det har han gjort, inte bara med sin tekniska virtuositet och sina medfödda vokala resurser, utan även genom sin musikalitet.*" "*Det är glädjande, att denne tenorvirtuos är så ung, att vi troligen kan få återhöra honom ännu i många decennier när han passerar Sydsverige från och till ytterligare triumfer i utlandet.*"

Som vi vet så skulle det dessvärre inte bli fallet. 18 år senare hade hans stämma tystnat för alltid.

BENGT KRANTZ

TEXT & FOTO

KRONOLOGIN ÖVER JUSSIS FRAMTRÄDANDE PÅ NÄTET!

I vår kommer det att föreligga en kronologisk förteckning med detaljer om alla hans 3121 kända framträdanden 1915-1960. Kronologin kommer att finnas tillgänglig på sällskapets hemsida den 1 maj, och en artikel om bakgrunden till den skriven av Harald Henrysson kommer att kunna läsas i vårnumret av Jussi Björlingsällskapets tidning. Då kommer vi också att publicera en artikel av Roger Alderstrand om hans efterforskningar om de framträdanden, som Jussi Björling gjorde som barn med sin far och sina bröder. Alltså något att se fram emot!